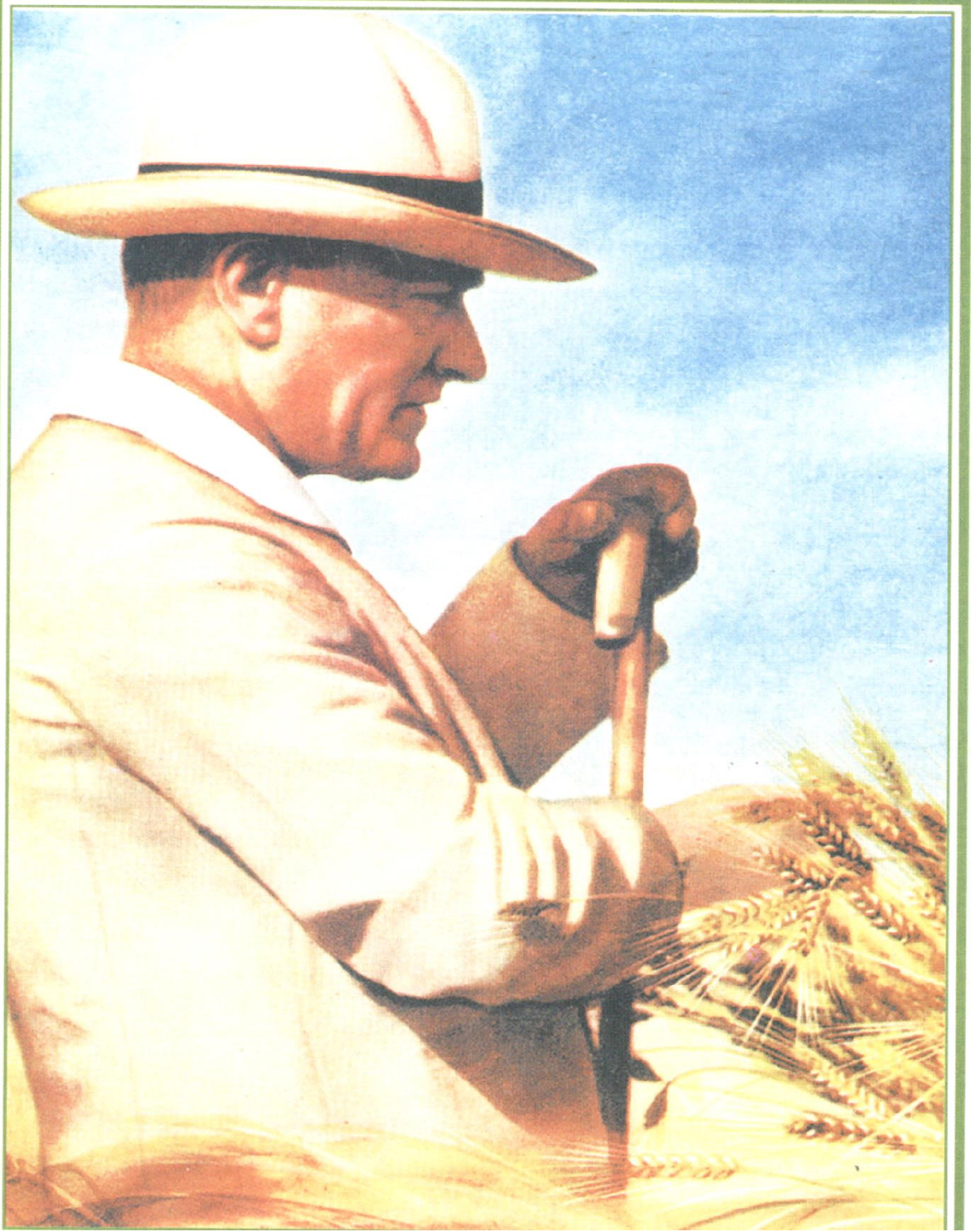

BUĞDAY RAPORU

TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

Mayıs 2005

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	2
2. BUĞDAY ÜRETİM VE TÜKETİMİ.....	2
2.1. Dünya Buğday üretimi	2
2.3. Dünya Buğday Tüketimi	4
2.4. Türkiye Buğday Üretimi	5
2.4.1. Üretim Sorunları Ve Kaliteyi Etkileyen Faktörler	6
2.4.1.1. Tohumluk	7
2.4.1.2. Zirai Mücadele	7
2.4.1.3. Gübreleme	8
2.5. Türkiye Buğday Tüketimi	8
2.6. AB, ABD ve Türkiye Buğday üretim ve verimlerinin karşılaştırılması	9
3. BUĞDAY DESTEKLEME POLİTİKASI.....	10
3.1. ABD Hububat Destekleme Politikası.....	10
3.2. AB Hububat Ortak Piyasa Düzeni Ve Destekler	11
3.2.1. AB müdahale kuruluşları yapısı ve işleyişi.....	12
3.3 Türkiye Hububat Destekleme Sistemi.....	12
3.4. DTÖ Tarım Anlaşması ve Buğday	15
4. PAZARLAMA SİSTEMLERİ	16
4.1. Türkiye Buğday Pazarlama Kanalları	16
4.2.Toprak Mahsulleri Ofisi	17
4.3. Borsalar	17
4.3.1. Ürün İhtisas Borsaları.....	17
4.4. Lisanslı Depoculuk.....	18
5. DÜNYADA VE TÜRKİYEDE BUĞDAY TİCARET HACMİ	19
5.1. Dünya Buğday İthalat ve İhracatı.....	19
5.2. Türkiye Buğday İthalat ve ihracatı	21
6. MALİYET VE FİYAT ANALİZLERİ	21
6.1. Dünya Borsa Fiyatları ve Değişim Endeksi	22
6.2. AB, ABD ve Türkiye Üretici Gelirlerinin Karşılaştırılması	23
6.3. Türkiye Buğday ve Girdi Fiyatları Analizi	24
6.4. Üretici Satın Alma Gücündeki Değişim.....	30
7.SONUÇ VE ÖNERİLER	32
KAYNAKLAR.....	34

1.GİRİŞ

Türkiye’de hububat üretimi, tarım sektörünün olduğu kadar genel ekonomimizin de temelini oluşturmaktadır. Hububat üretimi oldukça geniş bir üretici kitlesini ilgilendirmektedir. Hububatın insan beslenmesinde temel gıda maddesi olarak önemli bir yere sahip olması, milyonlarca üreticinin yıllık gelirini sağlayan önemli bir kaynak olması ve çok sayıda sanayii kuruluşunun ham maddesi olması özelliklerinden dolayı ekonomik ve sosyal yaşantımızda diğer tarım ürünlerine göre önemi büyüktür.

Ülkemizde hububat üretiminin bitkisel ürün türleri içerisinde tarımsal gelirimize katkısı en yüksek düzeydedir. Hububat sektörü bitkisel üretim değerinin %22’sini, buğday ise %15’ini oluşturmaktadırlar. Hububat sektörünün sadece üretim değeri yönünden milli gelire katkısı %2,6 iken, buğdayın %1.7’dir. Görüldüğü üzere ana vatanı Anadolu olarak kabul edilen buğday, Ülkemizde hububat üretiminin büyük bir kısmını oluşturmaktadır.

Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre günlük kalori ihtiyacımızın % 60’ı buğdaydan karşılanmaktadır. Bu sonuç buğdayın insan beslenmesinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Buğdayın tüketimi gelişmiş ülkelerde daha az olmasına karşın, ülkemizde ve kişi başına gelir düzeyi düşük olan ülkelerde ekmeğe dolayısıyla buğdaya dayalı beslenme oldukça fazladır.

2. BUĞDAY ÜRETİM VE TÜKETİMİ

2.1. Dünya Buğday üretimi

FAO verilerine göre 2004 yılı itibarıyla dünya buğday üretimi yaklaşık 287 milyon hektarlık alanda yaklaşık 624 milyon ton olup, buğday üretiminde ilk sırayı Çin almaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla Hindistan, ABD, Rusya ve Fransa izlemektedir. Adı geçen ülkeler dünya buğday üretiminin yaklaşık %50’sini gerçekleştirmektedir.

Tablo 1- Dünya Buğday Ekilen Alan, Üretim ve Verim

Yıllar	Ekilen Alan(Ha)	Üretim(Mt)	Verim (Kg/Da)
1998	220.122.473	593.317.656	269
1999	213.371.114	587.810.434	275
2000	215.534.820	585.965.852	272
2001	214.719.701	590.309.180	275
2002	213.485.144	572.666.861	268
2003	208.132.956	557.308.497	267
2004	217.556.474	624.093.306	287

Kaynak: FAO

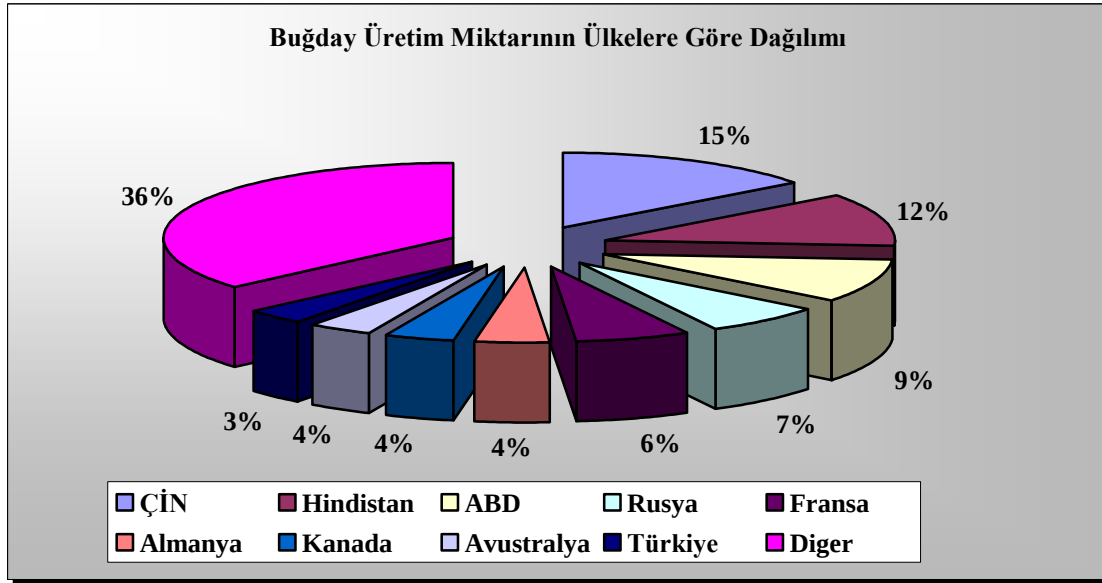
Aşağıdaki tabloda dünya buğday üreticisi ülkelerin 2004 yılı üretim rakamları ve dünya üretiminden aldıkları paylar gösterilmiştir. Türkiye Dünya buğday üretiminde sekizinci sırada yer almaktadır.

Tablo 2: Üretim Miktarları ve Dünya Üretiminden Aldığı Pay

Ülkeler	Üretim Miktarı (1000 Ton)	% Dağılım
Çin	91330	14,6
Hindistan	72060	11,5
ABD	58881	9,4
Rusya	42200	6,8
Fransa	39641	6,4
Almanya	25346	4,1
Kanada	24462	3,9
Avustralya	22500	3,6
Türkiye	21000	3,4
Diger Ülkeler	226672	36,3
Dünya	624093	100,0

Kaynak:FAO

Grafik 1: Üretici Ülkelerin Dünya Buğday Üretiminden Aldığı Pay

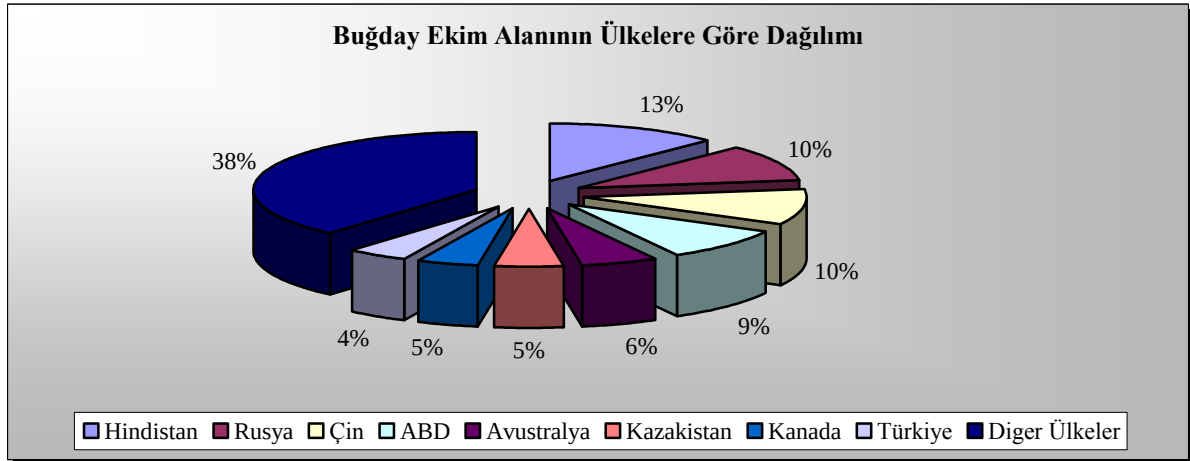

Sırası değişmekle birlikte bu ülkeler aynı zamanda en fazla buğday ekim alanlarına sahiptirler.

Tablo 3: Buğday Ekim Alanları

Ülkeler	Ekim Alanı (Ha)	% Dağılım
Hindistan	27300000	12,5
Rusya	22200000	10,2
Çin	21730100	10,0
ABD	20317060	9,3
Avustralya	12200000	5,6
Kazakistan	10500000	4,8
Kanada	9906600	4,6
Türkiye	9400000	4,3
Diğer Ülkeler	84002714	38,6
Dünya	217556474	

Kaynak:FAO

Grafik 2: Ekim Alanlarının Yüzde Dağılımı**2.3. Dünya Buğday Tüketimi**

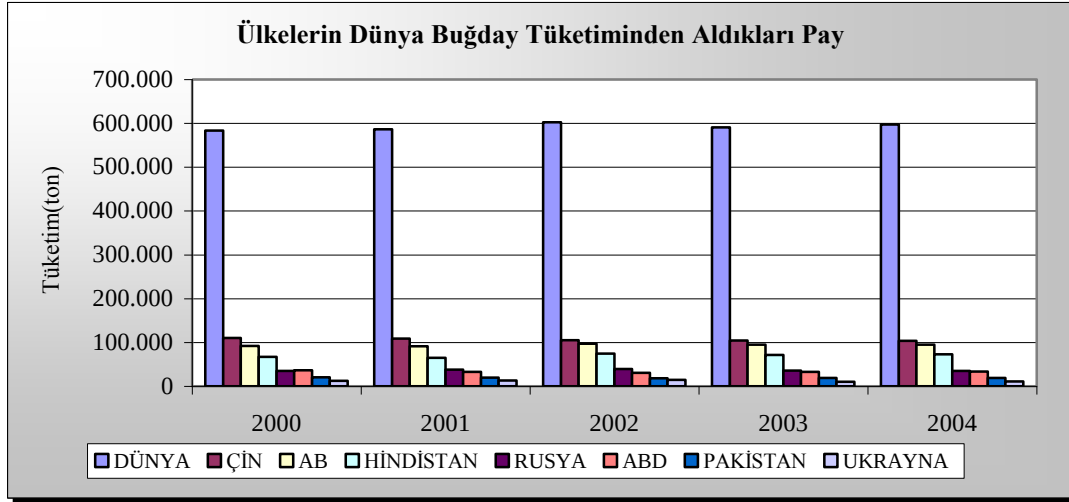
Tablo 4’de yıllar itibariyle dünya buğday tüketimi ve başlıca tüketici ülkeler verilmiştir.

Tablo 4- Dünya Buğday Tüketimi Ve Başlıca Tüketici Ülkeler (000 Ton)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004
Dünya	583.644	586.482	602.509	590.839	597.161
Çin	110.278	108.742	105.200	104.500	103.883
AB	91.931	91.100	97.100	94.500	95.063
Hindistan	66.821	65.125	74.644	71.300	72.596
Rusya	35.158	38.078	39.320	35.500	34.977
ABD	36.301	32.695	30.695	33.176	33.616
Pakistan	20.500	19.800	18.380	18.750	19.178
Ukrayna	12.155	13.444	14.500	10.225	11.051
Kanada	7.043	7.566	8.256	7.700	7.823

Kaynak: Food and Agriculture Policy Research Institute

Grafik 3: Buğday Tüketim Miktarları

Ülkelerin toplam buğday tüketim rakamları nüfuslarına paralel olarak artış göstermekle birlikte, kişi başına tüketim rakamları ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, kültür gibi etkenlere bağlı olarak değişmektedir. Örneğin 2004 yılı için yıllık kişi başına buğday tüketim rakamı ABD’de 94 Kg , AB’de 119 kg, Hindistan’da 69 Kg, Çin’de 76 Kg ve Ukrayna’da 187 Kg’dır

2.4. Türkiye Buğday Üretimi

Bugün ülkemizde ekili - dikili tarım alanlarının yaklaşık % 50’sinde hububat, üçte birinde de sadece buğday üretilmektedir. Son 20 yılda buğday ekim alanlarında fazla bir değişim görülmemekte olup, ekili alanlar 9-9,4 milyon hektar civarında değişim göstermiştir. Diğer taraftan, ülkemizde tarımsal işletmelerinin yaklaşık %85’inde hububat üretimi yapılmaktadır. Başta buğday olmak üzere hububat ürünlerinin, ülkemiz için hem ekonomik ve hem de sosyal açıdan taşıdığı önem büyüktür. Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki küçük bir şerit dışında hemen hemen tüm bölge ve illerimizde yetiştirilmektedir. Bu Bölgeler arasında Orta Anadolu Bölgesi Türkiye toplam tahıl ekiliş ve üretiminin %50’den fazla bir kısmını sağlamaktadır. Üretimimiz yıllara göre değişmekle birlikte 2003 yılında 19.000.000 ton olan buğday üretimimiz, 2004 yılı ise iki milyon tonluk bir artma ile 21.000.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye buğday ekim alanlarının yaklaşık %19’unda (1.8 milyon hektar) makarnalık buğday üretimi yapılmaktadır. Bu üretiminin %70’i yağış yetersizliği olan kıraç arazide yapılmaktadır. Ekim alanlarının geniş yer kapladığı makarnalık buğday üretiminin yapıldığı İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde buğday verimi oldukça düşüktür. Yurdumuzun kişi başına yıllık tahıl tüketiminin en yüksek düzeyde bulunduğu ülkelerden biri olması göz önüne alındığında kıraç arazide yapılan üretimlerde gerçekleştirilecek verim artışları Türkiye buğday üretimine önemli katkıda bulunacaktır.

Tablodan da görüldüğü üzere Ülke geneli düşünüldüğünde verimimiz 202-223 Kg/da arasında değişmektedir.

Tablo 5-Yıllara Göre Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretim ve Verimi

Yıllar	Ekim Alanı (1000 Ha)	Üretim (1000 Ton)	Verim (Kg/Da)
1998	9.400	21.000	223
1999	9.380	18.000	192
2000	9.400	21.000	223
2001	9.350	19.000	203
2002	9.400	19.500	207
2003	9.400	19.000	202
2004	9.400	21.000	223

Kaynak: DİE, FAO

Ülkemizde bölgeler buğday ekim alanı, üretim miktarı, verimler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6: Bölgelere Göre Buğday Üretimi (2001)

Buğday'01	Ekilen Alan(da)	Üretim(Ton)	Verim(kg/da)
Türkiye	93500000	19000000	208
1.Bölge (Ortakuzey)	19896990	3493425	192
4.Bölge (Akdeniz)	11090710	3071067	263
6.Bölge (Güneydoğu)	12752800	3007792	229
9.Bölge (Ortagüney)	16464830	2297160	158
3.Bölge (Marmara)	7822460	2202901	273
2.Bölge (Ege)	7792740	1924596	254
8.Bölge (Ortadoğu)	9132510	1661522	184
7.Bölge (Karadeniz)	3780480	718346	162
5.Bölge (Kuzeydoğu)	4766480	623191	149

Kaynak: DİE

2.4.1. Üretim Sorunları Ve Kaliteyi Etkileyen Faktörler

Ülkemizde her yıl belirli miktarlarda kaliteli ham maddeye duyulan ihtiyaç nedeniyle buğday ithalatı yapılmaktadır. Ülkemiz kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilmesi ve kendi üreticimizin kazanması bakımından sanayinin ihtiyaç duyduğu kaliteli buğdayın yurt içinde üretiminin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Üretimdeki en büyük problemlerden birisi işletme ölçeklerinin küçük ve işletmelerin parçalı oluşudur. Bu durum teknoloji ve girdilerin ekonomik kullanımını engellemekte ve üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Ülkemiz ortalama işletme büyüklüğü 2001 tarım sayımına göre 61 dekadır.

Sadece buğday ve arpaya dayalı üretimin yapıldığı topraklarda tek yönlü besin maddesi tüketimi nedeniyle besin maddesi noksanlığı ortaya çıkmakta ve toprak yapısı bozulmaktadır. Mono kültür yapılan topraklarda bazı zararlı böceklerin popülasyonu artmaktadır. Buğday üretimi yapılan topraklarımızın yapısının düzeltilmesi bakımından münavebe yapılmalıdır.

Kaliteyi ve üretimi olumsuz etkileyen faktörlerin azaltılması, özellikle girdi ve teknoloji kullanımında Üreticileri bilinçlendirmek amacıyla gerekli eğitim faaliyetlerini yürütmek, üreticilerin ihtiyaç duyduğu teknik desteğin sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

Bu bağlamda ülkemizde üretilen makarnalık buğdayların daha çok verim almak amacıyla üretim tekniğinde yapılan hatalar sonucu kalitesinin düşük olması işleyicileri makarnalık buğday ithalatına yönelmektedir.

2.4.1.1. Tohumluk

Buğday verimini artırmanın en önemli faktörlerinden biri yüksek vasıflı tohum kullanımıdır. Ülkemizdeki buğday ekim alanları dikkate alındığında, yıllık tohumluk talebi 1.8 milyon ton civarındadır. Buğdayın kendine döllen bir bitki olması tohumluk değişiminin üç yılda bir yapılmasını gerektirmektedir. Bu sebeple yıllık buğday tohumluk ihtiyacımız 600 bin ton civarındadır.

Buğday üreticileri tohumluk ihtiyaçlarını çoğunlukla kendi ürettikleri ürünün bir kısmını ayırmak suretiyle karşılamaktadırlar. Bu şekilde sağlanan tohumluklar, sertifikalı tohumluk kullanımı dışında kalan uygulamalardır.

Ülkemizde tohumlukta karşılaşılan sorunların başında özellikle sertifikalı tohumlukların temini ve dağıtımındaki aksaklıklar gelmektedir. Tohumluk üretim ve dağıtım sistemi belirli esaslara bağlanmıştır. 308 Sayılı Kanun çerçevesinde üretilen veya tedarik edilen tohumluklar Bakanlık Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde kamu ve özel sektör aracılığı ile çiftçilere dağıtılmaktadır. Özel sektör dağıtım hizmetlerini bayilik sistemleri içerisinde görevlendirilen dağıtıcı kuruluşlar aracılığıyla yürütülmektedir. Bakanlık il müdürlükleri, ilçeler bazında olmak üzere ilin toplam tohumluk ihtiyacını belirleyerek, bu miktarı en yakın Tarım İşletmesi Müdürlüğüne yada tohumluk üretici diğer kuruluşlara bildirmektedir. Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü, Pankobirlik Genel Müdürlüğü, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünden veya diğer tohumcu kuruluşlardan temin ettiği tohumlukları bir program dahilinde üyesi olan çiftçilere dağıtmaktadır. Her kuruluş kendi tohumluğunun dağıtımından bunun için gerekli bütün tedbirlerin alınmasından sorumludur. İl müdürlükleri gerektiğinde kendi sorumlulukları ve koordinatörlükleri çerçevesinde olmak üzere dağıtacakları tohumluk için TMO, TİGEM veya bayileri Pankobirlik, Ziraat Odaları veya ilgili diğer kuruluşlara da dağıtım görevi verilebilmektedir. 2005 yılı şubat ayı itibarıyla yurt çapında 288 bayisi bulunmaktadır.

Buğday'da kalite ve verime etkisi büyük olan tohumluk için ülkemizde tohumluk gençleştirme çalışmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Halihazırda 195 çeşit buğdayın tescil ve üretim izni bulunmaktadır. Ancak üreticinin yoğun olarak kullandığı 10 çeşit buğday vardır. bu yıl dağıtımına sunulan 48 çeşit buğday tohumundan 12 tanesi makarnalık buğdaydır. Bu kadar çeşide rağmen Ülkemizde kaliteli ve yüksek vasıflı tohum ıslah çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Üreticilerin sertifikalı tohumluk kullanımının özendirilmesi için 2004 yılında 50.000 TL/kg destek uygulanmıştır. 2005 yılı içinse bu desteğin dekara 3 YTL olarak uygulanması yönünde tebliğ yayınlanmıştır. Ayrıca Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri selektif kredi uygulamasında sertifikalı buğday ve arpa tohumluğu satın alan çiftçilere düşük faizli kredi uygulaması yapmaktadır. Bu uygulama üreticilerimiz tarafından yeterince kullanılamamakta, kredi alırken istenen teminatları karşılayamamaktadırlar.

2.4.1.2. Zirai Mücadele

Tarımsal mücadele ilaçlarının uygun ve zamanında kullanılabilmesi için, çiftçi eğitime gereken önem verilmelidir. İlaçlama programları konusunda çiftçi eğitim çalışmalarının etkili ve yaygın olarak sürdürülmesi için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl ve İlçe teşkilatlarının Ziraat Odaları ile yakın bir işbirliğine girmeleri önem taşımaktadır.

Hasat öncesinde ürün kaybının engellenmesi bakımından alet ve ekipmanların bakım ve onarım gibi kontrollerinin de hasat öncesinde yapılması için üreticiler bilgilendirilmelidir.

Buğdayda kalite sorunlarının çözümlenerek (süne zararı, hastalık, uygun çeşit seçimi gibi) buğdayın yemlik olarak kullanımının önüne geçilmelidir. Geçen yıl süne mücadelesindeki başarının bu yılda devam etmesi için çiftçi eğitim faaliyetlerinin ve teknik desteğin sağlanması gerekmektedir.

2.4.1.3. Gübreleme

Kaliteli ve bol ürün alabilmenin yolu, toprağın ve bitkinin ihtiyaç duyduğu makro ve mikro bitki besin elementlerinin bir biçimde toprağa kazandırılmasından geçer. Toprağın ve bitkinin ihtiyaç duyduğu bitki besin element miktarının belirlenmesinde en etkili yöntem, toprak ve yaprak analizi ile mümkündür.

Üreticilere tekniğine uygun gübre kullanımı konusunda yeterli eğitim ve yayım hizmeti götürülmeli, toprak analiz laboratuvarları, bölgelerin özellikleri de dikkate alınarak yurt düzeyinde yaygınlaştırılmalı, çiftçilerin gübre uygulamalarını toprak analiz sonuçlarına göre yapmaları Ziraat Odaları tarafından da desteklenmelidir.

Üretilerek veya ithal edilerek piyasaya arz edilen kimyevi gübreleri kullanan üreticilerin güvenli ürün kullanmalarının temini ve etkin bir piyasa denetimi sağlanması hususunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yaprak gübresi satışı yapan kişilerinde denetlenerek daha sıkı bir kontrol sisteminin getirilmesi üreticilerin yararına olacaktır.

2.5. Türkiye Buğday Tüketimi

Tabloda yıllar itibariyle ülkemizin buğday tüketimi verilmiştir. Ülkemizin buğday üretimi iç tüketimi karşılamaya yeterlidir. Ancak ülkemizdeki artan nüfusa paralel olarak buğday talebi de artmaktadır. Ülke nüfusunun yılda %2 arttığı göz önünde bulundurulduğunda nüfusumuz yılda 1.300.000 artış göstermektedir. Artan nüfusa paralel olarak üretim miktarının artması beklenirken yıldan yıla azalma göstermiştir. Tahıl ürünlerinin en çok tüketildiği ülkelerden biri olan yurdumuzda iç tüketimin karşılanması için gerekli buğday miktarı her yıl artmaktadır. Mevcut üretim iç tüketimi karşılamakla birlikte dış ticarete açık oluşmasına sebep olmuştur.

Tablo 7 -Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Buğday İç Tüketimi

Yıllar	Talep (000 Ton)
1996	17.165
1997	17.341
1998	17.545
1999	17.677
2000	17.891
2001	17.946
2002	17.584
2003	18.318
2004*	18.847

Kaynak:DPT *:Tahmin

Buğday, ülkemizde ekmeğin yanında, makarna, bulgur, irmik, nişasta ve bisküvi gibi bazı işlenmiş yiyeceklerde de kullanılmaktadır.

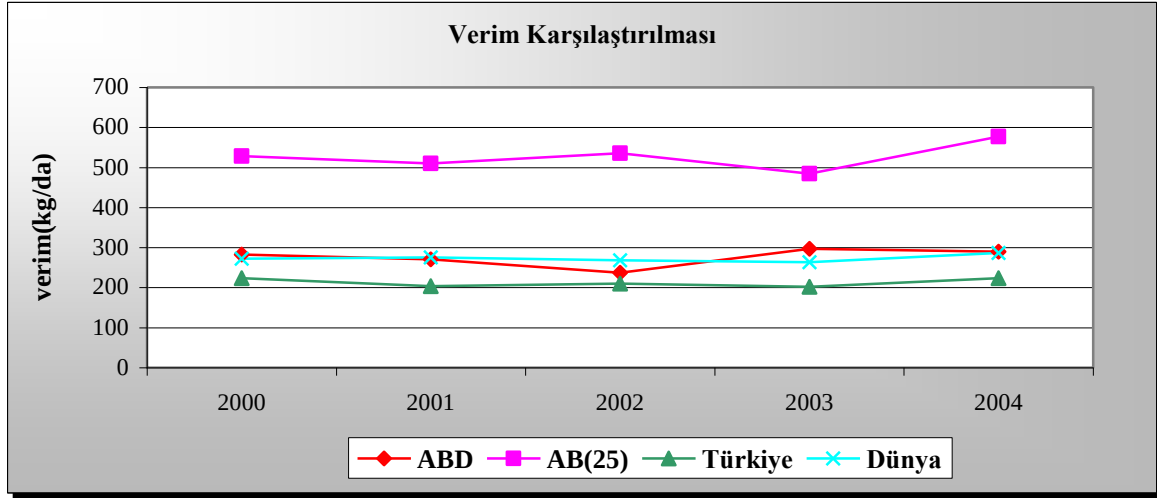
2.6. AB, ABD ve Türkiye Buğday üretim ve verimlerinin karşılaştırılması

Dünya piyasalarına ve dünya fiyatlarına oluşumuna etkili olan ve son yıllarda Ülkemiz tarım politikasının şekillenmesinde önemli söz sahibi olan AB ve ABD'deki verim , üretim ve ekim alanları ile ülkemiz karşılaştırılması şu şekildedir.

Tablo 8: Verimlerin Karşılaştırılması (Kg/Da)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004
ABD	282,5	270,6	237,1	297,2	289,9
AB(25)	528,7	510,3	535,2	484,3	577,0
Türkiye	223,5	203,3	209,7	202,1	223,4
Dünya Ort.	271,8	275,1	268,5	263,4	286,9

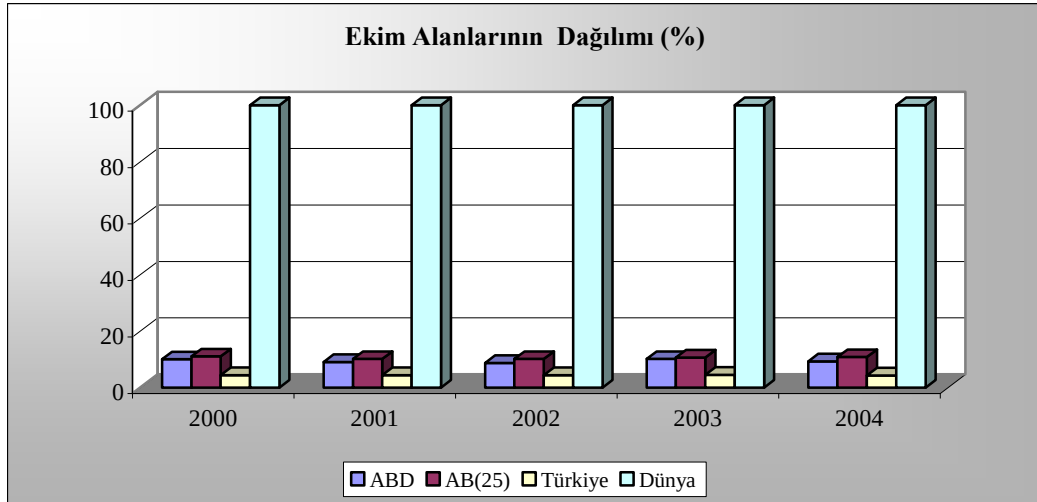
Grafik 4: AB, ABD, Türkiye ve Dünya Verim Karşılaştırılması

Tablo 9: Ekim Alanlarının Karşılaştırılması (000 ha)

Ülkeler	2000	%	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%
ABD	21502,4	10	19681,3	9	18582,2	8,7	21474,1	10,1	20317,1	9,3
AB(25)	23655,5	11	22496,4	10,1	23373,5	10,1	22149,2	10,6	23563,7	10,8
Türkiye	9400,0	4,4	9350,0	4,4	9300,0	4,4	9400,0	4,5	9400,0	4,3
Dünya	215389,7		214638,8		213768,4		208530,4		217556,5	

Grafik 5: Ekim Alanların Dağılımı

3. BUĞDAY DESTEKLEME POLİTİKASI

3.1. ABD Hububat Destekleme Politikası

ABD’de tarım politikalarını, yaklaşık beş yıl da bir düzenlediği Tarım Kanunları ile belirlemektedir. Son olarak 2002-2007 yıllarını kapsayan Çiftlik Güvenliği ve Kırsal Yatırım Kanunu şu anki politikaların zeminini oluşturmaktadır. ABD’nin bu kanun kapsamında hububata yönelik destekleme politikası ise şu şekildedir.

Doğrudan Ödemeler

Bakanlıkla sözleşme yapan üreticilere gelir garantisi sağlamak amacıyla uygulanmaktadır.

Doğrudan ödeme miktarı; üreticilerin son dört yıllık üretim gerçekleştirdikleri alanların, Bakanlık tarafından 1998-2001 yılları arasında belirlenen bölgesel üretim verimleri ile çarpımının sonucu hesaplanan üretim miktarlarının doğrudan ödeme katsayısı çarpımı ile bulunur. Doğrudan ödeme katsayısı buğday için 20\$/ton olarak belirlenmiştir. Bir üreticinin alabileceği en fazla doğrudan ödeme 40.000 \$’dır.

Ek ödemeler

Kanun, pazar fiyat ile doğrudan ödemelerin toplamı hedef fiyatın (Üreticilerin gelir istikrarını sağlayacak fiyat düzeyidir) altında kalması halinde bir ek ödeme öngörmektedir.

Ek Ödeme=Hedef Fiyat – (Pazar Fiyatı+ Doğrudan Ödeme)

Ek ödemeler ayrıca Pazar fiyatlarının, ürün rehin kredisi için belirlenen taban fiyatının(üreticilerin üretime devam etmeleri için gerekli olan minimum fiyat) altına düşmesi halinde hedef fiyatla taban fiyat arasındaki fark olarak da uygulanmaktadır.

Ek ödeme = Hedef Fiyat- Taban Fiyat

Bir üreticiye en fazla 65.000\$ ek ödeme yapılabilecektir.

ABD 2004-2007 yılları için buğdayda taban fiyatı 101\$/ton, hedef fiyatı ise 144\$/ton olarak belirlemiştir.

Ürün rehin kredileri

Ürünlerin pazarlama sezonlarını uzatmak ve üreticilerin nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla daha önceki kanunlarla uygulanan ürün rehin kredisi uygulaması 2002-2007 yılları içinde uygulanmaktadır.

Tarım Bakanlığının depolarına veya anlaşmalı depolara ürün getirip rehin ettiren üreticilere dokuz ay vadeli, belirlenen taban fiyatının kredi ikraz birimi olarak uygulandığı ürün rehin kredileri açılmaktadır. Buğday için 2004-2007 yılları için belirlenen kredi limiti 101\$/ton’dur. Kredi faiz oranları piyasa faiz oranlarından daha düşük sekreteryaya tarafından belirlenmektedir. Bir üreticinin alabileceği en fazla kredi miktarı 75.000\$’dır.

Kredi telafi ödemeleri(LDP)

Kredilerin vade sonunda, borsa fiyatlarının, taban fiyatın altına düşmesi halinde, rehin alınan ürünün devlete bırakılmasını önlemek amacıyla kredi ödeme fiyatı pazar fiyatına çekilebilmektedir. Buda destekleme bütçesine ek yük getirmektedir. 1996 kanun uygulamasında borsa fiyatlarının taban fiyatının altına düşmesi sonucu kredi ihtiyacı olmayan üreticilerin de krediye başvurması sonucu, 2002 tarım kanunda bunu önlemek amacıyla kredi almaya hak kazanan ancak kredi almayan üreticilere düşük pazar fiyatı ile taban fiyat arasındaki fark ödenmesi öngörülmüştür.

3.2. AB Hububat Ortak Piyasa Düzeni Ve Destekler

AB Ortak Tarım Politikasının yürütülmesinde kullanılan 23 ortak piyasa düzeninden biriside hububat ortak piyasa düzenidir. AB Hububat Ortak Piyasa Düzeni 1962 yılında oluşturulmuştur. Bu piyasa düzeninde amaç hububat üreticilerinin gelirlerini korumak olarak belirlenmiş ve bu amaç doğrultusunda ortak piyasa düzeni mekanizmaları kurgulanmıştır. OTP'nin finansmanı bilindiği üzere Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonundan (FEOGA) karşılanmaktadır. Bu mekanizmaların asıl olanlar ödeme kuruluşları, müdahale kuruluşları, kamu ve özel depolardır. AB OTP ve dolayısıyla ortak piyasa düzenleri de zaman içinde reformlara tabii tutulmuştur. Gündem 2000 ile şekil alan OTP, Haziran 2003 reform'u ile hem müdahale fiyatlarında hem de destekleme sistemlerinde değişiklikler öngörülmektedir.

AB Hububat Ortak Piyasa Düzenindeki destek şekilleri ise müdahale alımları, doğrudan ödemeler(alan ödemeleri), geleneksel makarnalık buğday üretim alanlarına ek ödemeler şeklinde sıralanabilir.

Müdahale alımları ve müdahale fiyatları

Müdahale fiyatı üreticinin eline geçecek en az fiyat düzeyinin garantisidir. Müdahale fiyatları üretimin sürdürülebilir olmasını ve üreticinin refahının korunmasını sağlamaktadır. İç piyasa fiyatlarının ilan edilen müdahale fiyatlarının altına düşmesi halinde, müdahale kurumları tarafından satın almalar gerçekleştirilerek fiyat düzeyi korunmaktadır.

AB 92 reform öncesi her ürün için ayrı müdahale fiyatı belirlerken 92 reformu ile hububat için tek fiyat belirlemiştir. Gündem 2000'de müdahale fiyatlarında bir indirim söz konusu olmakla birlikte doğrudan ödemelerle üretici gelirlerindeki kayıp telafi edilmiştir.(tablo 9)

Tablo 10: AB Hububat Müdahale Fiyatları ve Doğrudan Yardımlar (€/ton)

	1999	2000	2001	2002-2006
Müdahale Fiyatı	119,19	110,25	101,31	101,31
Aylık Artışlar (%)	1	1	0,93	0,93
Doğrudan Yardım	54,34	58,67	63	63

Doğrudan ödemeler

Doğrudan ödemelerden faydalanabilmek için 92 tonun üzerinde üretim yapan üreticilerin üretim alanlarının %10'unu üretim dışı bırakmaları gerekmektedir. Doğrudan ödemeler bölgelere göre belirlenen verimlere göre değişmektedir. Örneğin bölgesel verimi 6 ton/ha olan bir bölgede verilecek olan doğrudan ödeme miktarı $6 \times 63 = 378 \text{ €/ha}$ 'dır. Her ülke kendi bölgesel verim haritasını oluşturmak zorundadır.

Ayrıca ödemeler, ülkelerin bulunduğu coğrafi konumu veya geleneksel durum buğdayı üreten bölgelere göre farklılık arz etmektedir.

Fillandiya ve İsveç'de (62. paralelin kuzeyinde) olumsuz iklim şartlarından dolayı üretim sürdürülebilirliğini ve diğer ülkelerle rekabeti sağlayabilmek için 63€/ton'a ilave olarak 19 €/ton'luk bir doğrudan ödeme yapılmaktadır.

Yine makarnalık buğdayda geleneksel üretim alanları için ilave 344,5 €/ha, diğer makarnalık buğday üretim alanlarına ise ilave olarak 138,9€/ha ödeme yapılmaktadır.

Tablo 11: AB’de Ülkelere Göre Belirlenmiş Geleneksel Durum Buğdayı Üretim Alanları

Ülkeler	Alan (Hektar)
Yunanistan	617 000
İspanya	594 000
Fransa	208 000
İtalya	1 646 000
Avusturya	7 000
Portekiz	118 000

Kaynak:TMO

AB 2003 reformu ile destekleme sisteminde bir takım değişiklikler öngörmektedir. Buna göre AB üretimden bağımsız tek çiftlik ödemesi sistemine geçmeyi planlamıştır. 2005 yılından itibaren uygulamaya girecek olan bu sistem, üye ülkelere 2007’ye kadar bir geçiş süreci tanımaktadır. Tek çiftlik ödemesinde üreticilere 2000-2002 yıllarında yapılan doğrudan ödemeler baz alınarak hesap yapılacaktır. Hububat müdahale fiyatlarında da %5lik bir indirim söz konusudur, buna göre müdahale fiyatı 2005’den itibaren 101,31’den 95.35’e indirilmesi öngörülmektedir.

3.2.1. AB müdahale kuruluşları yapısı ve işleyişi

Müdahale kurumları, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde, tarımsal ürünlerin fiyat düzenlemeleri, üretim ve pazarlama aşamalarında verilen destekler, müdahale alımları, kalite kriterleri, fiyatlardaki aylık artışlar, depolama, iç ve dış satışlar gibi tüm faaliyetlerden sorumlu kurumlar olup AB üyesi ülkelerin tümünde müdahale kurumu bulunmaktadır. Ancak üye devletlerdeki müdahale kuruluşlarının sayıları ve organizasyon yapıları birbirinden farklıdır.

Tablo 12: AB Bazı Müdahale Kurumları

Ülkeler	Müdahale Kurumları
Almanya	Federal Tarım ve Gıda Kurumu (BLE)
Fransa	Ulusal Hububat Müdahale Ofisi (ONIC)
İsveç	Tarım ofisi (JORD-BRUKSVERKET)
Belçika	Müdahale ve İhracat Geri Ödemeleri Kurumu (BIRD)
İngiltere	Kırsal Ödeme Kurumu (RPA)*
Avusturya	Müdahale kurumu (AMA)

* İngiltere’de Çevre, Gıda ve Kırsal kalkınma kurumu (DEFRA) bünyesinde bulunmaktadır.

Kaynak:AB yayınlarından derlenmiştir.

AB’de piyasa fiyatlarının müdahale fiyatının altına düşmesi halinde, belirlenen kalite standartları çerçevesinde ürün analizleri yapılarak, ekmeklik buğdayda en az 80 ton, makarnalık buğdayda ise en az 10 ton ürüne sahip olanlar müdahale kurumlarına satış yapabilmektedirler. Ürünlerin müdahale kuruluşuna nihai teslim tarihi İspanya, Yunanistan, İtalya ve Portekiz’de 1 Temmuz diğer üye ülkelerde ise 31 Temmuzdur.

Müdahale kuruluşları aldıkları ürün için kendi depolarını çoğunlukla da AB yaygın olarak kurulmuş bulunan lisanlı depoları tercih etmektedirler.

3.3 Türkiye Hububat Destekleme Sistemi

Buğday ülkemizde 1932 yılından beri destekleme kapsamında olan bir üründür. 1938’den 2002 yılına kadar TMO, devlet adına alım yaparak destekleme işlemini sürdürmüştür.

Aralık 1999’da IMF ile yapılan Stand By anlaşması ve ilk niyet mektubu ile birlikte hububat politikası da değişikliğe uğramıştır. İlk niyet mektubunun 41. maddesinde buğday destekleme

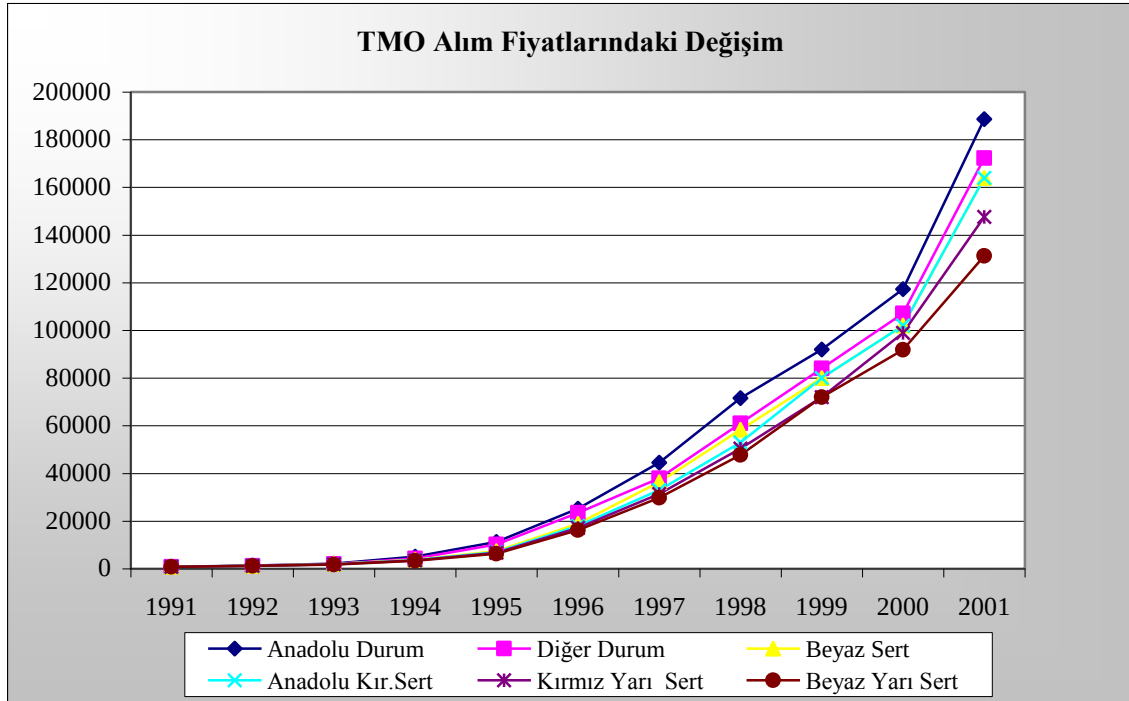
alım fiyatlarının belirlenmesinde izlenecek yol ve TMO'nun alımları düşürülerek stoklarını azaltması yönünde taahhütler verilmiş ve taahhütler doğrultusunda TMO 1999 yılından bu yana alımlarını azaltmış ve 2002 döneminde destekleme alımı bırakılarak TMO kendi bünyesinde bir fiyat açıklamıştır.

Tablo 13: Yıllar İtibariyle TMO Destekleme Alım Fiyatları

ÜRÜNLER	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
I.MAKAR. BUĞ											
1.Anadolu Durum	820	1.285	2.100	5.040	11.200	25.200	44.550	71.550	92.000	117.300	188.600
2.Diğer Durum	790	1.225	2.000	4.320	10.150	23.400	37.950	60.950	84.000	107.100	172.200
II.EKMEKLİK BUĞ.											
1.Beyaz Sert	790	1.225	1.950	3.780	7.350	18.900	36.300	58.300	80.000	102.000	164.000
2.Anadolu Kır.Sert	770	1.200	1.900	3.600	7.000	18.000	33.000	53.000	80.000	102.000	164.000
3.Kırmızı Yarı Sert	754	1.165	1.850	3.420	6.650	17.100	31.350	50.350	72.000	98.940	147.600
4.Beyaz Yarı Sert	740	1.150	1.800	3.312	6.300	16.200	29.700	47.700	72.000	91.800	131.200

Kaynak: TZOB

Grafik 7: TMO Alım Fiyatlarındaki Değişim

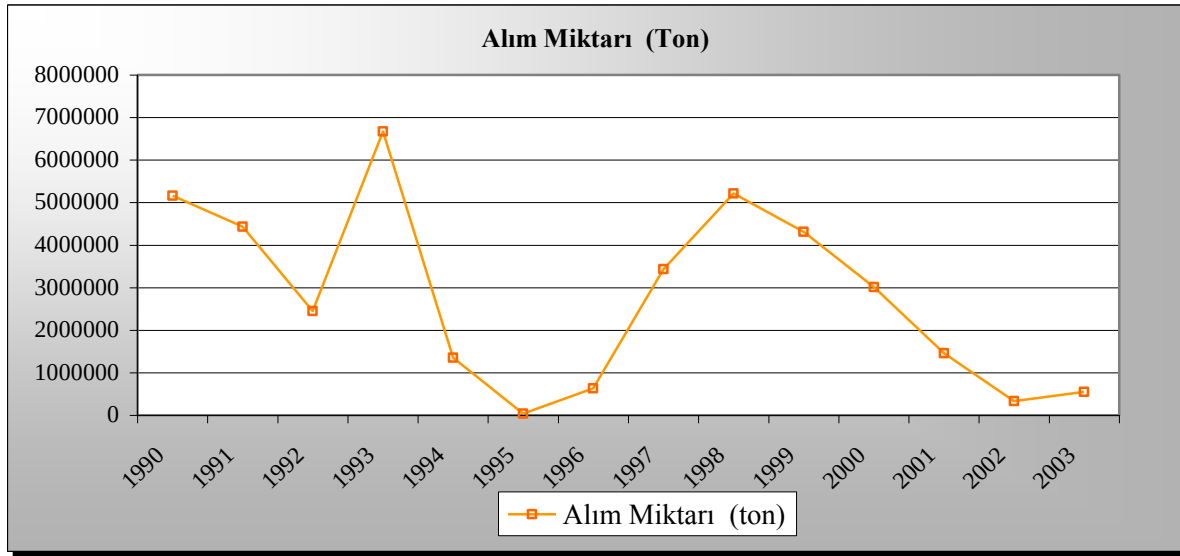

Tablo 14: TMO Hububat Destekleme Alım Miktarları

Yıllar	Alım Miktarı (Ton)
1990	5.158.000
1991	4.434.000
1992	2.452.000
1993	6.670.000
1994	1.355.000
1995	40.680
1996	632.000
1997	3.435.000
1998	5.210.000
1999	4.309.000
2000	3.011.000
2001	1.459.000
2002*	333.000
2003*	545.000
2004*	1.888.000

Kaynak: TMO

* Destekleme alımı değildir.

Grafik 8: TMO Destekleme Alım Miktarlarındaki Değişim

TMO'nun destekleme alımları yanında girdi destekleri de buğday üretiminde oldukça önemli yeri olan desteklerdir.

TMO son destekleme alımını 2001 yılında yapmıştır. 2001 yılında genel olarak destekleme sisteminin değişmesi girdi desteklerinin kaldırılması ve yerine Doğrudan Gelir Desteği uygulamasının konulması sonucu destekleme alımları da kaldırılmıştır. Sektör 2003 yılına kadar üretimden bağımsız alana doğrudan ödemelerle desteklenmiştir.

Gübre desteği; 1996 yılında KDV'li gübre fiyatının %50 si şeklinde uygulanan destek zaman içinde azaltılarak 21 Eylül 2001 tarihinde tamamen kaldırılmıştır. Verim ve kalite artışında doğru gübre kullanımının etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Üretim maliyetinin yaklaşık %18'ini oluşturan gübre, 18 Ocak 2005 tarihinde açıklanan Tarım Paketinde belirtildiği KDV indirimi yapılmak suretiyle biran önce desteklenmelidir.

Mazot desteği; sadece 2003 yılında dönüme 3900 TL olarak uygulanmıştır. Mazot yine Sayın Başbakan'ın açıkladığı tarım paketinde 2005 yılında bir fiyat indirimi olacağı belirtilmiştir. Üretim maliyetinin %25'ini oluşturan mazotun da bir an önce vergi indiriminin yapılması gerekmektedir.

2004 yılında buğdayda sertifikalı tohumluk kullanımını özendirmek için 24 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sertifikalı Buğday ve Arpa Sertifikalı Tohumluk Desteği Ödenmesine İlişkin Tebliğ uyarınca 50.000 TL/kg tohumluk desteği uygulanmıştır. Sertifikalı tohumluk desteği 15 Nisan 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2005/20 no'lu Tebliğ uyarınca 2005 yılında dekara 3YTL olarak devam edecektir.

2004 yılı sonunda kabul edilen Tarım Strateji belgesi ile destekleme araçları çeşitlenmekle birlikte hububat sektörüne yönelik özel bir destekleme bulunmamaktadır. Destekleme araçlarının giderek çeşitlenmeye başlaması umut verici olmakla birlikte halen en büyük ve kapsamlı destekleme aracı olarak DGD kullanılmaktadır. Doğrudan Gelir Desteği sosyal amaçlı bir destek olup, üretime yönelik değildir. Bu gerçekten hareketle DGD yanında üretime yönelik özellikle tarım paketinde açıklanan girdi destekleri bir an önce uygulanmaya başlanmalıdır, buğdayda kalite sorunun çözümü için tüm desteklerin yanında prim uygulamasına da geçilmelidir.

Tablo 15: DGD Uygulanan Alan Ve Üretici Sayısı

Yıllar	Başvuran Çiftçi Sayısı (milyon)	DGD Uygulanan Alan (Milyon ha)	Ödenmesi Gereken Miktar (Trilyon TL)
2001	2,2	12	1.175
2002	2,6	16	2.160
2003	2,7	16,5	2.640
2004	2,77	16,5	2.640

Tablo16:Yıllar İtibariyle Hububat Sektörünün Kullandığı Destekleme Araçları Ve Değişimleri

Destek Türleri	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1-Fiyat Desteği	+	+	+	+	-	-	-	-
2-Girdi Desteği								
Gübre	+	+	+	+	-	-	-	-
Tohum	-	-	-	-	-	-	+	+
Mazot	-	-	-	-	-	+	-	-
3-DGD	-	-	-	+	+	+	+	+

3.4. DTÖ Tarım Anlaşması ve Buğday

DTÖ Bilindiği üzere 1986 yılında başlayan ve 1994 yılında Uruguay Turu sonucunda imzalanan DTÖ sonuç anlaşmasıyla, dünya tarım ürünleri ticaretinin serbestleşmesinin yönünde ilk adım atılmıştır. Ülkemizin de taraf olduğu bu anlaşma iç desteklerde indirim, ihracat sübvansiyonlarının düşürülmesi ve pazara girişin kolaylaştırılması (gümrük tarifelerinde indirim) esaslarını kapsamaktadır.

Bu çerçevede Ülkemiz 2004 yılı sonuna kadar, ihracat iadelerinde de 44 ürün ve ürün grubu ihracat destekleri listesinde yer almış ve bunlar için sınırlayıcı taahhütte bulunmuştur. Baz alındığı yılda 140 milyon dolar olan ihracat sübvansiyonları 10 yılda (1995-2004) harcamalar bakımından %24, miktar bakımından %14 indirime tabiidir. Türkiye 1995 yılında 2 124 781,2

ton buğdayın için verilen 640 424 252\$ ihracat iadesini 2004 yılında 493 812 ton buğday için 27 418 520\$' a indireceğini taahhüt etmiştir.

Tarife indiriminde ise 1995'den itibaren 10 yıllık süre içinde gümrük vergilerinde %24 oranında bir indirim taahhüdümüz bulunmaktadır. Bu bağlamda buğday için temel alınan gümrük vergisi oranı %200 iken 2005 yılından itibaren konsolide edilen gümrük vergisi oranı %180'dir. Bunun anlamı Türkiye, buğday gümrük vergisini en fazla %180 olarak belirleyebilecektir.

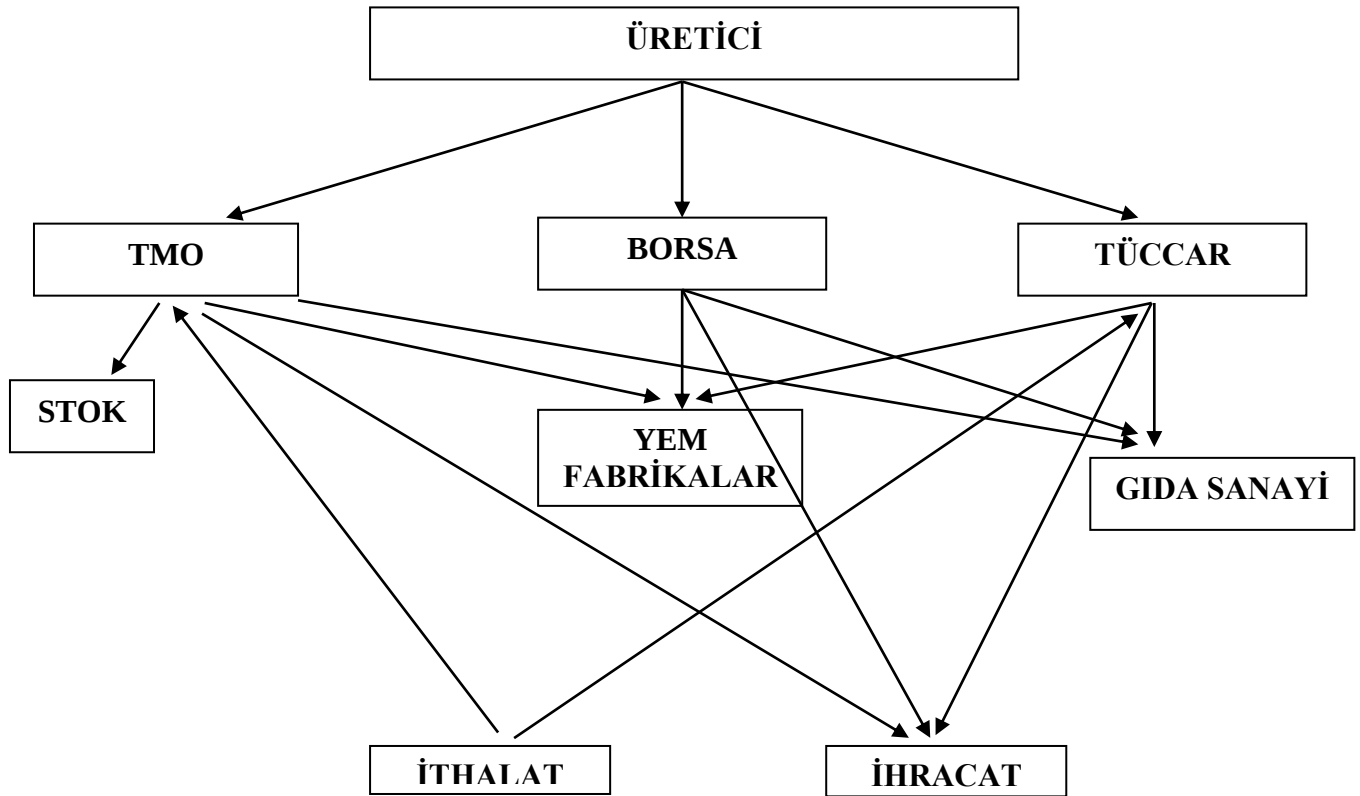
Türkiye iç destekler yönünde herhangi bir indirim taahhüdü bulunmaktadır. Çünkü uygulanan destekler de-minimis kapsamında değerlendirilmiştir yani uygulanan destekler tarımsal üretim değerinin %10'unu geçmediği sürece indirime tabii değildir.

Bilindiği üzere 27-31 Temmuz 2004 tarihleri arasında Cenevre' de ileri tarım müzakereleri yeniden başlamış ve sonuç olarak bir çerçeve anlaşma oluşturulmuştur. Cenevre Çerçeve anlaşmanın büyük bir bölümünü tarım oluşturmıştır. Tarım ile ilgili bölümler Uruguay Raund'unun bir devamı niteliğinde olup yine iç destekler, ihracat sübvansiyonları ve pazara giriş ana konuları oluşturmıştır. Bu çerçeve anlaşmaya göre Ülkemizin en çok etkileneceği konu gümrük tarife indirimleri olacaktır. Çerçeve anlaşmaya göre gelişmiş ülkelerle eş zamanlı gümrük indirimleri Ülkemiz tarımsal üretimini olumsuz etkileyecektir. Buğday gibi stratejik öneme sahip ürünlerimiz için özel ürün veya hassas ürün şeklinde değerlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

4. PAZARLAMA SİSTEMLERİ

4.1. Türkiye Buğday Pazarlama Kanalları

Ülkemizde buğday pazarlama kanalları TMO, borsalar, özel alıcı veya tüccar olarak sıralanabilir. Üretilen buğdayın yaklaşık %9 TMO 'da geri kalan bölümü ise borsa , özel alıcı ve tüccar tarafından pazarlanmaktadır.

4.2.Toprak Mahsulleri Ofisi

TMO daha öncede belirtildiği üzere 1938-2002 yılları arasında de devlet adına alım yaparak gerek fiyat oluşumu gerekse, pazarlama anlamında önemli görevler üstlenmiştir.

Ülkemizde ekonomik istikrar programlarının uygulanmaya başladığı 1999 sonrası dönemde, tarımda destekleme araçlarının tamamen değiştiği ve bu yönde uluslararası kuruluşlarla yapılan anlaşmalar sonucu TMO'nun da görev ve alım politikasında değişiklikler öngörülmüştür. Buna göre buğday destekleme alım fiyatlarının belirlenmesinde izlenecek yol ve TMO'nun alımları düşürülerek stoklarını azaltması yönünde taahhütler verilmiştir. Taahhütler doğrultusunda TMO bu tarihten itibaren alımlarını düşürmüş, alım merkezlerini kapatarak küçülmeye başlamıştır. Bu bağlamda TMO, 300 üzerindeki sabit işyeri ve alım müdürlüklerinin bir kısmını kapatarak 203 sabit işyeri kalmıştır.

TMO'nun yeniden yapılanmasında bir başka boyut ise AB uyum sürecidir. TMO'nun AB ülkelerinde olduğu gibi güçlü bir müdahale kurumuna dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda TMO'nun küçülme politikasının çok da doğru bir yaklaşım olmadığını söylemek gerekir.

TMO alım merkezlerini kapatma işlemini yapabilmesi için Ülkemizde henüz yasal statü kazanan ürün ihtisas borsaları ve lisanlı depoculuk faaliyetlerinin yaygın ve gelişmiş bir düzende oluşması gerekmektedir.

4.3. Borsalar

Borsalar; ürün fiyatlarının arz ve talebe göre oluştuğu, alım ve satım işlemlerinin oluşan fiyatlar üzerinden tescil ve ilan edildiği etkin piyasa mekanizmasının oluşmasını sağlayan, kurumlarıdır.

Borsalarda gerçekleşen işlem tipleri spot, forward, future ve opsiyon olmak üzere dört bölümde incelemek mümkündür.

Spot işlemler; ürünün fiziki olarak hazır bulunduğu piyasada alım satım işlemlerinin yapılarak ödemenin teslim ve tesellümü müteakip gerçekleştirdiği işlemlerdir.

Forward işlemler; alım ve satıma konu olan ürünün kalitesi, miktarı, fiyatı teslim yeri ve zamanının alıcı tarafından belirlendiği ve bedelinin teslim ve tesellümü müteakip ödendiği işlemlerdir.

Future işlemler; kalitesi, miktarı, teslim yeri ve tarihi standart olan ürün sözleşmelerinin, sadece fiyatının borsada belirlendiği ve alım satımının teminat yatırılarak yapıldığı işlemlerdir.

Opsiyon İşlemler; ürünün gelecekte belirlenecek bir tarihte veya belli bir zaman zarfı içinde, prim karşılığında, önceden belirlenmiş bir fiyattan satma veya satın alma hakkını veren bir anlaşmadır.

Ülkemizde halihazırda 110 borsa bulunmaktadır. Bunlarda sadece 25 tanesinde spot işlem yapılmaktadır. Ülkemizde ilk Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası ise 2005 yılında faaliyete geçmiştir. Diğer borsalar ise sadece tescil borsası olarak çalışmaktadır.

4.3.1. Ürün İhtisas Borsaları

5590 sayılı Kanun'a 18.12.99 tarih ve 2390 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Ek 11. Madde ile Ürün İhtisas borsalarının oluşumuna da yasal bir statü getirilmiştir. Daha sonra 5590 sayılı Kanunda Değişiklik yapan 5174 sayılı Kanunun 53. maddesiyle yeniden düzenlenmiştir.

Ürün Borsalarının geliştirilmesi ve vadeli işlem borsalarına geçiş için 1994’de başlayan ve sonuç alınamayan proje çalışmaları, 1998 yılında Dünya Bankası destekli ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının koordinatörlüğünde yeniden gündeme gelmiştir. Böylelikle ürün borsaları geliştirilmesi için Dünya Bankası kaynaklarından 4 milyon ABD doları tutarında kredi sağlanmıştır. 1998 yılı sonunda başlayan proje ile hububat ve pamuk ile ilgili olan Adana, Edirne, İzmir, Konya, Polatlı, Şanlıurfa ve Eskişehir ticaret borsalarının vadeli işlemlerin yapılabilmesi için gerekli çalışmalar başlamıştır. Hububat ürün ihtisas borsaların oluşturulması için Konya, Polatlı, Eskişehir ve Edirne Borsalarına gerekli yatırımlar yapılmıştır. Bu borsaların şuan spot işlem hacimlerinin oldukça yüksek olduğu ve bölgelerinde hububat fiyatlarındaki söz sahibi oldukları gerçektir. Bu borsaların ihtisas borsası olması ve vadeli işleme geçebilmeleri için, vadeli işlem borsalarının vazgeçilmez olan özellikle iletişim ağının ve teknolojik donanımlarını tamamlamaları gerekmektedir.

Vadeli İşlemler

Vadeli işlem piyasaları, bir malın(tarımsal mal, değerli maden , döviz, hazine bonosu, devlet tahvili, borsa endeksi) taraflar arasında yapılan anlaşma sonucu belirli bir fiyattan ileri ki bir tarihte teslim edilmek üzere alım satım sözleşmelerinin yapıldığı ve bu sözleşmelerin değiştirildiği borsalardır.

Vadeli işlem piyasalarında üç çeşit işlem söz konusudur. Birincisi ve en eskisi alım satım işlemlerinin taraflar arasındaki karşılıklı güvene ve anlaşmaya dayandığı forward sözleşmeler, ikincisi alım satım hakkının belli bir prim karşılığında ileriki bir tarihe saklı tutulduğu options sözleşmeler, üçüncüsü ise futures sözleşmelerdir.

2003 yılında İzmir Ticaret Borsası ve İMKB ortaklığı ile pamuk için Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. kurulmuş, borsa 2005 Şubat ayında (5590 sayılı TOBB kanunundaki değişiklikle yasal statüsünü kazanan borsa A.Ş. kaldırmıştır.) Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası olarak faaliyete geçmiştir. Kırmızı ekmeklik buğdayda VOB’un işlem yaptığı ürünler arasındadır.

Borsaların geliştirilmesi ve vadeli işlem piyasalarının oluşturulması için, bu işlemlerin yapılacağı borsaların teknik yapıları ve iletişim ,imkanlarının geliştirilmesi, sistemin işleyişi, faaliyetlerin çerçevesini belirleyen sağlam hukuksal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve belirli bir toplumsal alt yapının oluşturulması ile mümkündür. Vadeli işlem piyasalarında en önemli unsur ise ekonomik istikrardır.

Vadeli İşlem veya Future borsalar bilindiği üzere ABD sisteminin bir parçası olmakla birlikte uyum aşamasında olduğumuz AB’de borsa sistemi gelişmiş değildir. Türkiye AB uyum aşamasında piyasalarını daha istikrarlı bir hale getirmek ve Ortak Piyasa Düzenlerine ve AB müdehale kurumlarına benzer yapılar oluşturmak üzereyken vadeli işlem borsalarının istenilen beklentileri karşılayabileceği konusunda endişe duyulmaktadır.

Diğer taraftan vadeli işlem piyasalarının temelini oluşturacak olan belli standartlardaki ürünü üretecek olan üreticilerimizin sistemi daha iyi bilmeleri tanımları gerekmektedir.

4.4. Lisanslı Depoculuk

Lisanslı Depoculuk Kanun Tasarısı, Dünya Bankasının, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile birlikte yürüttüğü Ürün Borsaları Geliştirme Projesinin bir parçasıdır. Lisanslı depoculuk sistemi, dünyada özellikle ABD’de; ürün desteklemeleri için gereken kamu finansman gereksiniminin zamana yayılması ve indirgenmesinde, üreticinin acil nakit gereksiniminin karşılanması ve gelirlerinin artırılmasında, piyasa spekülasyonlarının önlenmesinde, İşleyiciye zamanında ve uygun nitelikte hammadde temin edilmesinde, bir araç olarak kullanılmaktadır.

5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunun 10 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle hukuki zemini oluşturulmuştur. Lisanslı Depoculuk Kanunun amacı; Tarım ürünlerinin

ticaretini kolaylaştırmak, tarım ürünlerinin depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkarmak, standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmek üzere, tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu amaçlara ulaşmak için öncelikle Türkiye’de bu sistemi kuracak alt yapının oluşturulması gerekmektedir. Belli standartlara sahip ürünlerin depolanması için öncelikle ülkede herkes tarafından kabul gören ürün standartları ve bu standartlara uygun üretim gerçekleşmesi gerekmektedir, bu amacı gerçekleştirmek üzere başta tohumculuk politikası olmak üzere, tarıma yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Kurulacak Lisanlı Depoların azami alacakları ürün miktarları belirlenirken, Ülkemiz işletme büyüklükleri göz önüne alınarak belirlenmelidir. Aksi takdirde ürünün aracılarda toplanarak depolanması ve bu sisteminden üretici değil aracı ve tüccara daha çok yarayan bir sistem oluşmasına sebep olunacaktır. Ayrıca bu sistemin üreticimiz açısından en cazip yönü ise hasat sonrası ürünü hemen piyasaya çıkarmak yerine depolanan ürün karşılığında kredi kullanarak nakit sıkıntısını giderebilmesidir. Bu sistemin kurulmasında örnek alınan ABD’de kredi bir kamu kurumu olan CCC (Ürün Kredi Kurumu) tarafından karşılanmaktadır. 5300 sayılı Kanunda ise ürün kredisine yönelik herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Ülkemizde tarımın finansman ihtiyacını sağlayacak bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Üreticilerin Lisanlı depolara emanete verdikleri ürünler için kredi kullanabilmelidirler.

5. DÜNYADA VE TÜRKİYEDE BUĞDAY TİCARET HACMİ

5.1. Dünya Buğday İthalat ve İhracatı

Dünyada ticarete konu olan buğday miktarının, 2004 yılında yaklaşık 106 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya ticaretine konu olan buğday miktarı üretilen buğdayın yaklaşık %17’si kadar olmaktadır.

Tablo17- Dünya Buğday İthalat ve İhracat Rakamları

Yıllar	İthalat (Mt)	İhracat (Mt)
1999	112.108.680	114.446.420
2000	116.332.731	117.172.879
2001	111.259.739	113.698.169
2002	120.451.837	120.396.817
2003	108.096.621	110.073.387
2004*	106.028.000	106.028.000

Kaynak: FAO, *TMO

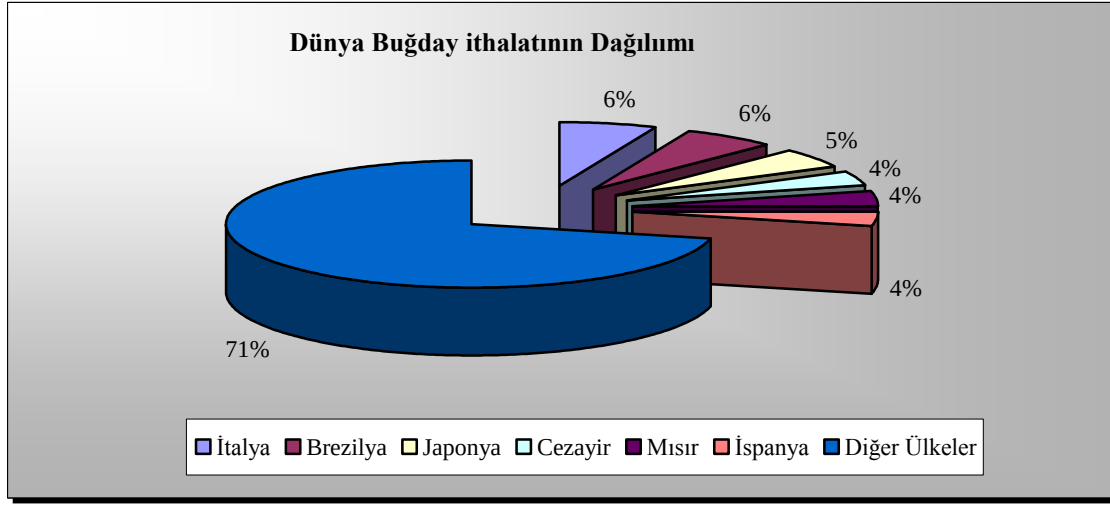
Dünyada başlıca ithalatçı ülkeler İtalya, Brezilya, Japonya, Cezayir, Mısır ve İspanyadır. Bu Ülkeler dünya buğday ithalatının %25’ini gerçekleştirmektedir. Türkiye ise Dünya buğday ithalatının %1.6’sını gerçekleştirmektedir.

Tablo 18: Dünya Buğday İthalatçı Ülkeler ve İthalat Miktarları(2003)

Ülkeler	İthalat Miktarı (ton)
İtalya	6.986.068
Brezilya	6.611.943
Japonya	5.246.121
Cezayir	4.080.955
Mısır	4.057.234
İspanya	3.860.967
Diğer Ülkeler	77.253.333
Dünya Toplam	108.096.621

Kaynak: FAO

Grafik 8: Dünya Buğday İthalatında Ülkelerin Aldığı Pay

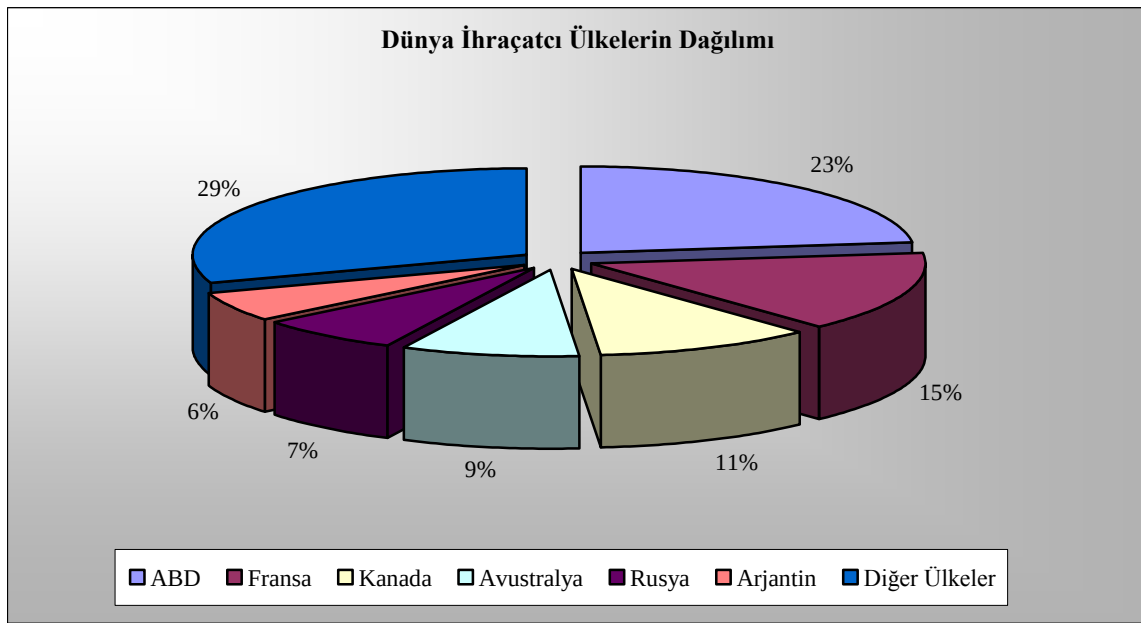
Dünyanın başlıca ihracatçı ülkeleri ABD, Fransa, Kanada, Avustralya, Rusya ve Arjantin'dir.

Tablo 19: Dünya Buğday İhracatçı Ülkeleri ve İhracat Miktarları(2003)

Ülkeler	İhracat Miktarı (ton)
ABD	25.429.428
Fransa	16.366.886
Kanada	11.719.888
Avustralya	9.503.389
Rusya	7.587.902
Arjantin	6.169.213
Diğer Ülkeler	33.296.681
Dünya Toplam	110.073.387

Kaynak: FAO

Grafik 9: Dünya Buğday İhracatında Ülkelerin Aldığı Pay

5.2. Türkiye Buğday İthalat ve ihracatı

Aşağıdaki tablonun incelenesinden de görüleceği üzere son altı yılın değerlendirilmesinde, buğday ithalatımızın artış gösterdiğini söylemek yanlış olmaz.

Özellikle 2002 ve sonrasında ithalat miktarı ihracatımızla kıyaslanamayacak kadar yüksektir. İthalatın yüksek olmasındaki en önemli sebeplerden birisi TMO'nun piyasaya artık yeterince hakim olamaması ve fiyatları üretici pazarlama sezonu sonunda spekülâtörlerin fiyat yükseltmelerini önlemek ve piyasanın regüle etmek amacıyla ithalata başvurulmasıdır.

Ülkemizde, buğday ihracatı, üretim miktarı ve ürün kalitesiyle yakından ilgilidir. Üretim miktarının büyük ölçüde iklim koşullarına bağlı olması nedeniyle ihracatta yıldan yıla dalgalanmalar görülmektedir. 1995 yılına kadar ülkemizden buğday ihracatını sadece TMO yapmaktaydı günümüzde serbest piyasa ekonomisi koşullarında özel sektör tarafından da buğday ihracatı yapılmaktadır.

Türkiye buğday yanında önemli miktarlarda un, makarna, bulgur ve diğer buğday mamulleri ihraç eden bir ülkedir. Özellikle un ve makarna ihracatında dünyada önemli bir yere sahiptir.

Tablo 20:- Türkiye'nin Buğday Dış Ticareti

Yıllar	İhracat		İthalat		İhracat - İthalat Miktarı (Ton)
	Miktar (Ton)	Değer (1000\$)	Miktar (Ton)	Değer (1000\$)	
1999	1.864.702	190.525	1.613.025	185.897	251.677
2000	1.782.048	196.308	963.668	126.143	818.380
2001	1.117.969	136.225	346.827	49.621	771.142
2002	55.329	9.781	1.116.575	150.471	-1.061.246
2003	938	401	1.846.283	277.542	-1.845.345
2004	863	359	1.050.873	219.313	-1.050.010
Toplam	4.821.849	533.599	6.937.251	1.008.987	-2.115.402

Kaynak: İGEME, TMO

Tablo 21: Türkiye Un İhracat Rakamları

Yıllar	Miktar (Ton)	Değer (1000\$)	% Artış(miktar)
2000	358100	64681	
2001	171200	30784	-52,2
2002	230000	42340	34,3
2003	588000	110318	155
2004	779000	195917	32,4

Kaynak: TMO

Buğdayda ihracatımız az görünmekle birlikte un ihracatındaki artış oldukça sevindirici görünmektedir. 2004 yılında 779.000 tonluk un ihracatı yaklaşık 1.113.000 ton buğdaya denk gelmektedir. Bu ihracatın yaklaşık 515.000 tonu dahilde işlemem rejimi kapsamında gerçekleşmiştir. 2003 yılı FAO verilerine un ihracatında Türkiye dünyada 4 üncü sırada yer almaktadır.

6. MALİYET VE FİYAT ANALİZLERİ

Ülkemiz için stratejik öneme sahip olan ve ortalama 21 milyon ton üretimi gerçekleştirilen buğdayın; her yıl hasat dönemi başından itibaren pazarlama şartlarının ne olacağı sektörün ilgilileri tarafından merakla beklenen konu durumundadır.

Ancak, özellikle son yıllarda üretici ürününü maliyetinde altında satma durumu ile karşı karşıya bırakılmış, üreticinin en önemli pazarlama kanalı olan TMO alımlarını düşürerek henüz pazarlama altyapısı oluşturulmamış bir sistemde üreticiyi tüccarın insafına bırakmıştır.

TMO her yıl, üretim maliyetleri, piyasa fiyatları, dünya fiyatları, ithal fiyatları ile enflasyon oranlarını dikkate alarak fiyat belirlemektedir. Ancak, burada dikkat çekilmesi gereken nokta buğday fiyatının belirlenmesinde en önemli kriter olan üretimde kullanılan girdilerdeki artış oranları ile rekabet içerisinde olduğumuz AB ve ABD üreticileri ile eşit şartlarda üretim yapıp yapılmadığıdır. Bu bölümde, Dünya ve Türkiye buğday maliyeti ve fiyatları ile girdi fiyat artışlarının üretici gelirleri üzerindeki etkilerinin incelemesi yapılacaktır.

6.1. Dünya Borsa Fiyatları ve Değişim Endeksi

Tablo 22: ABD Fransa Ve Türkiye Buğday Fiyatları (Fob/\$/Ton)

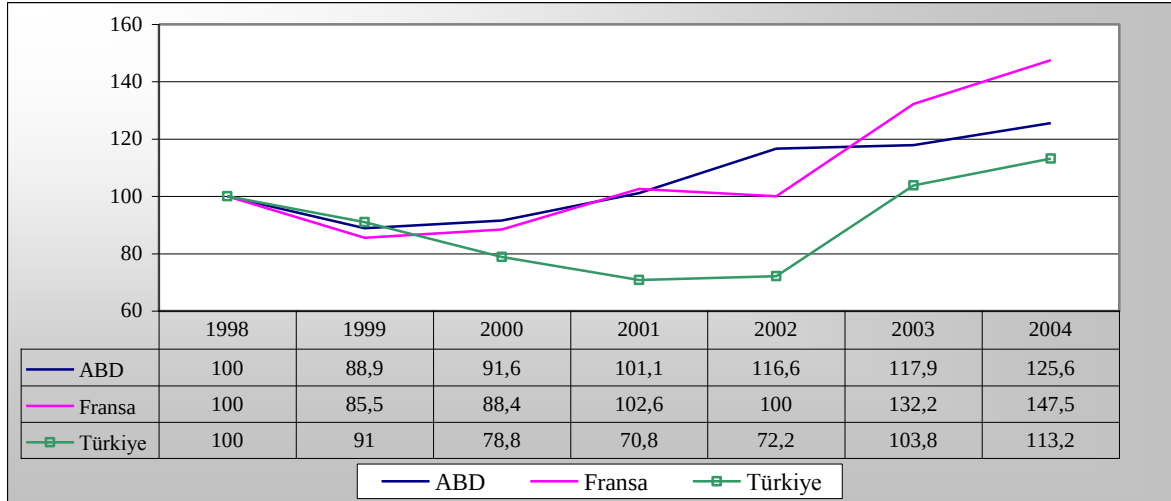
Yıllar	ABD HRW (GULF)			Fransa Buğdayı			TMO		
	Ürün Fiyatı	Yıllık % Değişim	Endeks	Ürün Fiyatı	Yıllık % Değişim	Endeks	Ürün Fiyatı	Yıllık % Değişim	Endeks
1998	128,5		100	110,5		100	212		100
1999	114,2	-11,13	88,9	94,5	-14,5	85,5	193	-8,96	91,0
2000	117,7	3,09	91,6	97,7	3,4	88,4	167	-13,47	78,8
2001	129,9	10,33	101,1	113,3	16,0	102,6	150	-10,18	70,8
2002	149,8	15,32	116,6	110,5	-2,5	100,0	153	2,00	72,2
2003	151,5	1,16	117,9	146,1	32,2	132,2	220	43,79	103,8
2004	161,4	6,54	125,6	162,9	11,5	147,5	240	9,09	113,2

Kaynak: TMO

1998 yılından 2004 yılına kadar ABD, Fransa ve TMO fiyatları herhangi bir desteği ilave etmeden dolar bazında incelendiğinde, 1998 yılından 1999 yılına üç ülke içinde de buğday fiyatlarında düşüş görüldüğü, devamında ise 2 yıl üst üste ülkemizde düşüş olduğu görülmektedir. 1998 yılından 2004 yılına kadar 7 yıldaki toplam artışa bakıldığında ise, Fransa buğdayının %48, ABD buğdayının %26, Türkiye buğday fiyatının ise %13 arttığı görülmektedir.

Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere buğday fiyatında 1998 yılından 2003 yılına kadar azalma gerçekleşmiş, 2003 yılından itibaren diğer ülkelerle benzer seyir almıştır.

Grafik 9: Yıllar İtibariyle Dünya Buğday Borsa Fiyatlarının Değişimi

Bilindiği üzere Türkiye buğday fiyatı dünya fiyatlarından yüksek seyretmektedir. 1998-2004 yılları ortalaması dikkate alındığında buğday fiyatımız ABD buğday fiyatından %40, Fransa buğday fiyatından ise %62 daha fazladır. Fiyat yüksekliğinin sebepleri arasında en önemli yeri, girdi fiyatlarındaki yükseklikten dolayı üretim maliyetlerinin oldukça yüksek oluşu almaktadır.

6.2. AB, ABD ve Türkiye Üretici Gelirlerinin Karşılaştırılması

2004 yılı itibariyle dekara yoğun olarak kullanılan girdiler ve yapılan toplam masraflar göz önüne alınarak 1 kg buğday maliyetinin Türkiye ile ABD karşılaştırması yapılmıştır. ABD’de buğday üretimi için dekara 2.649.822 TL tohum masrafı yapılırken Türkiye’de üreticiler %409 fazla masraf yaparak tohum için 13.500.000 TL ödemektedir. Diğer girdilerde de benzer durum söz konusudur. Türkiye’de çiftçiler gübre için %35 fazla masraf yaparak 11.325.000 TL, ilaçlama için %48 fazla masraf yaparak 3.500.000 TL, akaryakıtı ise %513 fazla masraf yaparak 25.144.000 TL ödemektedir.

Tablo 23: ABD Ve Türkiye 2004 Üretim Masrafları Ve Buğday Maliyeti

Girdi ve Masraflar	2004 Türkiye	*2004 ABD	Türkiye ABD Farkı (%)
Tarla Kirası (TL/Da)	15.000.000	13.639.393	9,98
Tohum(TL/Da)	13.500.000	2.649.822	409,47
Gübre(TL/Da)	11.325.000	8.415.067	34,58
İlaç(TL/Da)	3.500.000	2.372.515	47,52
Akaryakıt(TL/Da)	25.144.000	4.101.404	513,06
Masraflar Genel Topl.(TL/Da)	85.904.000	48.693.045	76,42
Verim(Kg/Da)	250	289,80	
1 Kg Buğday Maliyeti(TL)	343.616	168.023	104,51

Kaynak: * Economic Research Service, USDA.

15.04.2004 tarihli dolar kuru: 1.369.417 TL

ABD’de 1 kg buğday üretimi için ülkemizde maliyet hesaplamalarında dikkate alınmayan alet ekipman amortisman masrafları çıkarıldığında dekara 48.693.045 TL toplam masraf yapılmakta iken, ülkemizde 85.904.000 TL masraf yapılmaktadır.

Bu durum göstermektedir ki buğday üreticisi ABD’de üreticisinden %76 fazla masraf yaparak 1 Kg buğdayı 343.616 TL’ye mal etmektedir. Sonuçta ABD üreticisinin 2 katından fazla maliyetle üretim yapan Türkiye üreticisi ABD çiftçisiyle rekabet içerisine sokulmaktadır. Eğer bir rekabet olarsa o rekabetin adil olması için eşit şartların oluşturulması gerekmektedir. Bu yüzden buğday üreticimiz de ABD’de olduğu gibi üretimden pazarlama aşamasına kadar desteklenmelidir.

Tablo 24: Ülkeler İtibariyle Dekara Buğday Geliri (TL)

	Türkiye*	ABD**	AB***
2004 Yılı Fiyatı	334.000	220.742	201.460
Dekara Verim	250,00	289,80	577,00
Dekara Gelir	83.500.000	63.970.947	116.242.650

15.07.2004 Merkez Bankası Dolar Satış Kuru: 1.429.304

15.07.2004 Merkez Bankası Euro Satış Kuru: 1.765.906

*Türkiye Temmuz ayı Polatlı,Eskişehir, Konya Tic. Bors. Ort. Satış Fiyatı

**ABD Temmuz Ayı Borsa Fiyatı

***AB Temmuz Ayı Fransa Borsa Fiyatı

2004 yılı ülkeler itibariyle üretici satış fiyatları ve verim miktarları dikkate alındığında ülkemizde üreticilerin dekardan 83,5 Milyon TL gelir elde ettiği, elde ettiği bu gelirin ise masrafların %3 gerisinde kalarak üreticinin maliyetini dahi karşılamadığı görülmektedir. ABD çiftçisi ise dekardan elde ettiği 64 Milyon TL gelir ile maliyetinden %31 kar sağladığı görülmektedir.

Tablodan da görüldüğü üzere Türkiye ortalama buğday verimi ile ABD ortalama buğday verimi arasında çok fazla fark bulunmamakla beraber AB ortalama buğday verimi iki ülkeye göre yüksektir. Bu sebeple AB çiftçisi üretim masraflarının düşüklüğünden ziyade verim yüksekliğinden dolayı Türkiye üreticisinden %39, daha fazla gelir elde etmektedir.

Birde işletme ölçekleri dikkate alındığında, iki ülke içinde destekler dikkate alınmadığında AB üreticisinin eline geçen gelir, Türkiye’de üreticinin eline geçen gelirin 4 katına çıkmaktadır. Şöyle ki, Ülkemizde ortalama işletme büyüklüğü olan 61 dekada buğday üreten çiftçi 5,1 Milyar TL kazanmakta iken, 174 dekar ortalama işletme büyüklüğüne sahip AB çiftçisi 20,2 Milyar TL kazanmaktadır. Destekler dikkate alınarak yapılan hesaplamada ise bu gelir yaklaşık olarak 5 katına kadar yükselmektedir.

Ülkemiz üreticisi yüksek maliyetle üretim gerçekleştirip ürününü zararına pazarlarken ithalatla ürünün daha ucuza alınabildiği gerekçesiyle ithalatın her yıl artırılması, ve ülkeye giren ürünle beraber piyasaların olumsuz etkilenmesi, maliyetine ürün pazarlayan üreticiyi daha da zor duruma düşürmektedir. 2004 yılında 21 Milyon ton üretimin %5’ine tekabül eden toplam 1.050.873 ton buğday ortalama 208,7 \$/ton fiyatla ithal edilmiştir. Yani 299.044 TL/Kg’a ithal edilen buğday TMO alım fiyatının altında kalmaktadır. İthalat yapılacağı haberlerinin duyulması ile piyasalar etkilenmekte olup oluşan fiyatların biran da gerilemesine sebep olmaktadır.

Dünya buğday pazarında üreticilerimizin rekabet şansının artırılabilmesi için girdi fiyatlarının düşürülerek buğdayın daha ucuza mal edilebilmesi sağlanmalıdır. Rekabette önem taşıyan bir diğer unsur verimdir. Buğday verimini artırmak özellikle AB de rekabet için oldukça önemlidir. Ülkemizde buğday verimin etkileyen faktörler göz önüne alınarak verim artırılması sağlanmalıdır.

6.3. Türkiye Buğday ve Girdi Fiyatları Analizi

Rekabet içerisinde olduğumuz ülkelerle gelir, verim durumumuz ve maliyet masraflarımız dikkate alındığında ülkemiz çiftçilerinin rekabet şansının olmadığı açıkça görülmektedir. Kullanılan girdiler ve yıllar itibariyle TMO Buğday alım fiyat artışları karşılaştırılarak, girdiler ile ürün fiyatları arasındaki artış hızının durumu incelenmiştir.

Tablo 25- TMO Alım Fiyatları ve % Artışlar

Yıllar	MAKARNALIK BUĞ.				EKMEKLİK BUĞ.							
	Anadolu Durum	%	Diğer Durum	%	Beyaz Sert	%	Anadolu Kır.Sert	%	Kırmızı Yarı Sert	%	Beyaz Yarı Sert	%
1998	71.550	60,6	60.950	60,6	58.300	60,6	53.000	60,6	50.350	60,6	47.700	60,6
1999	92.000	28,6	84.000	37,8	80.000	37,2	80.000	50,9	72.000	43,0	72.000	50,9
2000	117.300	27,5	107.100	27,5	102.000	27,5	102.000	27,5	98.940	37,4	91.800	27,5
2001	188.600	60,8	172.200	60,8	164.000	60,8	164.000	60,8	147.600	49,2	131.200	42,9
2002	259.000	37,3	241.500	40,2	230.000	40,2	230.000	40,2	211.600	43,4	211.600	61,3
2003	367.000	41,7	345.000	42,9	325.000	41,3	325.000	41,3	310.000	46,5	310.000	46,5
2004	392.000	7,0	374.000	8,0	370.500	14,0	370.500	14,0	352.000	14,0	352.000	14,0

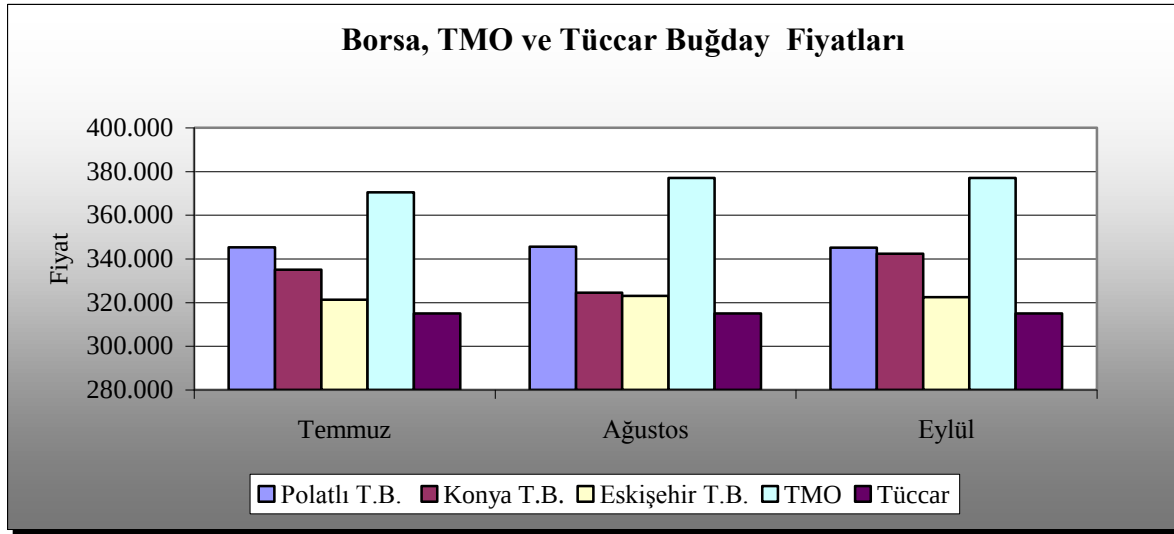
Yukarıdaki tabloda buğday alım fiyatları yıllar itibariyle verilmiştir. Görüldüğü üzere TMO fiyat artış oranları, Anadolu Kırmızı Sert Buğday için en düşük %14 olarak 2004 yılında gerçekleşirken, en yüksek artış ise 1998 yılında %60,6 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, burada belirtilmesi gereken husus, 2001 yılından sonra destekleme alımlarının kaldırılması ile üretici ürününü daha çok tüccara ve borsalara satmak durumunda kalmıştır.

Daha öncede belirtildiği üzere 2004 yılında buğdayın %9'u TMO'ya, geri kalanı ise borsa, özel alıcı ve tüccara pazarlanmıştır. Bu durumda 2004 yılı üretici satış fiyatını borsa ve tüccarlara göre değerlendirmek gerekmektedir. Ülkemizde Mayıs ayı ortalarında başlayan buğday hasadı daha yoğun olarak haziran sonu temmuz başlarında gerçekleştirilmektedir. Hasatla beraber depolama imkanları olmayan ve ürününü biran önce nakite çevirmek durumunda olan üretici ürününü Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında pazara sunmaktadır. Bu aylarda da piyasada oluşan arz fazlası ve TMO'nun uyguladığı yüksek barem sonucu fiyat kırmaları veya vadeli alımla piyasaya girmesi gibi sebeplerle piyasa fiyatları TMO alım fiyatlarının da altına düşmektedir. Aşağıda tabloda verilen aylık borsa fiyatlarında da bu durum görülmektedir. Haziran ayında ortalama 1,9 oranında düşen fiyatlar, Temmuz ayında %15, Ağustos ayında %0,8 düşmüştür.

Tablo 26: 2004 Yılı Borsa Fiyatlarındaki Değişim

Aylar	Polath B. An. Kır.Sert.		Konya Tic. Bors.		Eskişehir Tic. Borsası		TMO	Tüccar
	2004	% Artış	2004	% Artış	2004	% Artış	2004	2004
Ocak	413.540	-	399.487	-	403.053	-		
Şubat	412.926	-0,15	395.076	-1,10	398.357	-1,2		
Mart	401.977	-2,65	383,107	-3,03	388.512	-2,5		
Nisan	403.683	0,42	392,033	2,33	385.577	-0,8		
Mayıs	410.877	1,78	399,092	1,80	391.513	1,5		
Haziran	406.478	-1,07	386,398	-3,18	385.701	-1,5	370.500	
Temmuz	345.295	-15,05	335,041	-13,29	321.301	-16,7		
Ağustos	345.628	0,10	324,534	-3,14	323.023	0,5	377.000	
Eylül	345.123	-0,15	342,395	5,50	322.476	-0,2		
Ekim	362.508	5,04	359,458	4,98	343.340	6,5		
Kasım	363.327	0,23	348,202	-3,13	341.908	-0,4		
Aralık	358.437	-1,35	328,154	-5,76	334,678	-2,1		
Ortalama	380.871		366,085		334.913		373.750	315.000

Borsalar ve tüccara satışların 2004 yılı ortalaması değerlendirildiğinde Polatlı Ticaret Borsasının TMO fiyatlarının üzerinde gerçekleştiği, Konya ve Eskişehir Ticaret Borsası ve tüccara satışların TMO fiyatlarının altında kaldığı görülmektedir. Ayrıca, Eskişehir Ticaret Borsası ile tüccara ürün satan üreticinin fiyatlarının 2004 yılı ortalama buğday maliyeti olan 343.614 TL/Kg dahi altına düştüğü görülmektedir. Fiyatların TMO'nun işyerlerini kapattığı pek çok yerde ise 300.000 TL/Kg ve altında olduğu üreticiler tarafından belirtilmiştir.

Grafik 10: 2004 Yılı Fiyat Değişimleri**Tablo 27:Girdi Fiyatları Ve Artış Oranları**

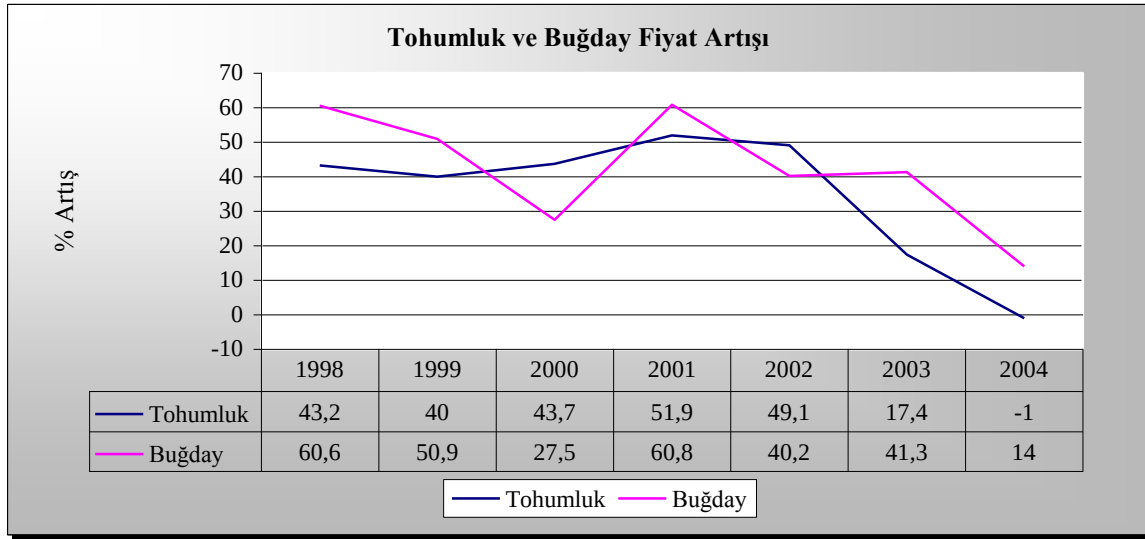
Yıllar	Tohumluk (2.Grup Ekm.)		Gübre (%26 A.Nitrat)		Gübre (DAP)		Mazot (TL/Lt)		Traktör (1000 TL/Adet)	
	Fiyat (TL/Kg)	% Artış	Fiyat (TL/Kg)	% Artış	Fiyat (TL/Kg)	% Artış	Fiyat (TL/Lt)	% Artış	Fiyat (TL/Lt)	% Artış
1998	90.000	43,2	41.500	33,9	87.000	40,3	124.700	32,0	3.075.000	65,9
1999	125.000	40,0	56.500	36,1	127.000	46,0	230.300	84,7	4.489.000	46,0
2000	181.000	43,7	89.500	58,4	161.000	26,8	448.900	94,9	7.082.000	57,8
2001	275.000	51,9	230.000	157,0	384.000	138,5	779.615	73,7	12.963.000	83,0
2002	410.000	49,1	185.000	-19,6	385.000	0,3	1.303.000	67,1	17.003.000	31,2
2003	481.500	17,4	270.000	45,9	450.000	16,9	1.355.000	4,0	21.322.000	25,4
2004	474.700	-1	300.000	11	525.000	17,0	1.796.000	33	25.517.000	20,0
2005 Nisan	474.700	0,00	310.000	3,3	530.000	1,0	1.920.000	6,9	26.511.000	3,9

Kaynak: TZOB

Not: Girdilerde yıl sonu fiyatları kullanılmıştır.

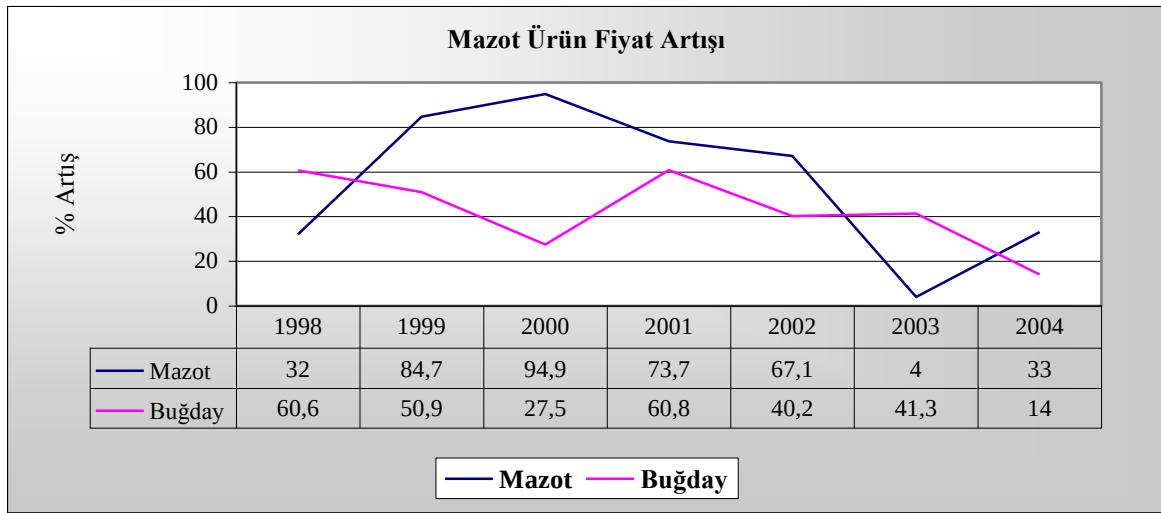
Girdi fiyatlarının yıllar itibariyle seyri incelendiğinde, 2004 ve 2005 yıllarında girdi fiyatlarında azalış olduğu görülmektedir. Bu durum üreticiler için olumlu olmakla beraber önceki yıllardaki yüksek orandaki artışlar sebebiyle halen girdi fiyatları oldukça yüksek kalmaktadır. 2004 yılına kadar girdi fiyatlarındaki artış oranlarının yüksekliği dikkati çekmektedir. Özellikle tarımsal desteklerin kaldırıldığı ve tarımsal politikaların IMF niyet mektupları ile yönlendirilmeye başlandığı 2001 yılında gübre fiyatlarında %100'ün üzerinde, mazotta %73,7, traktörde %83 oranında artış olurken, ürün fiyatlarındaki artış %60,6 olarak gerçekleşmiş bu artış da girdi artışlarının çok gerisinde kalmıştır.

Grafik 11: Tohumluk ve Buğday Fiyat Artışlarının Karşılaştırılması

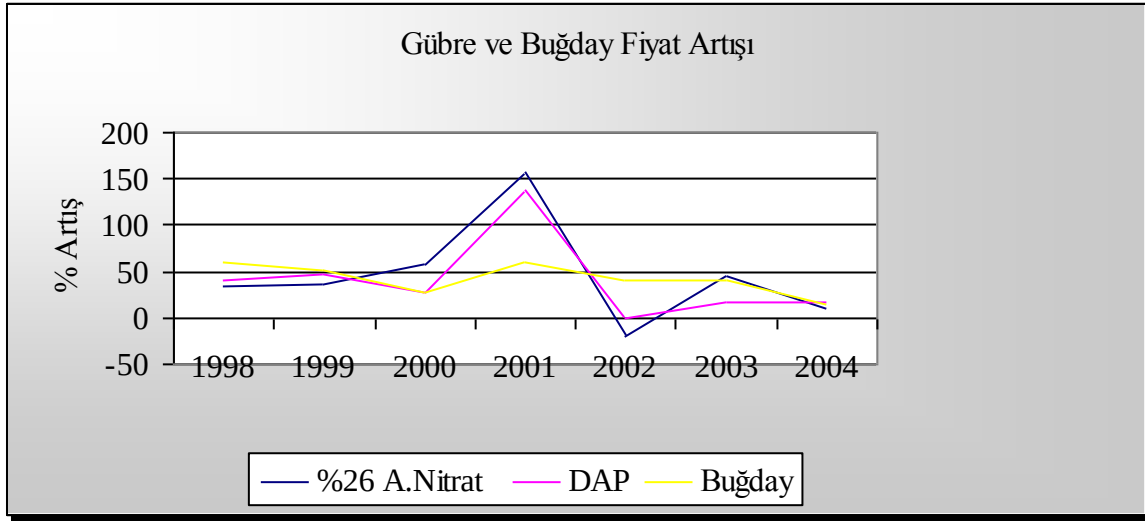
Buğday maliyeti içerisinde %11 paya sahip olan tohumluk fiyat artışları ile ürün fiyat artışlarının birbirine yakın seyir izlediği, 2003 yılından itibaren ise tohumluk fiyat artışının ürün fiyat artışlarının gerisinde kaldığı görülmektedir.

Grafik 12: Mazot ve Buğday Fiyat Artışlarının Karşılaştırılması

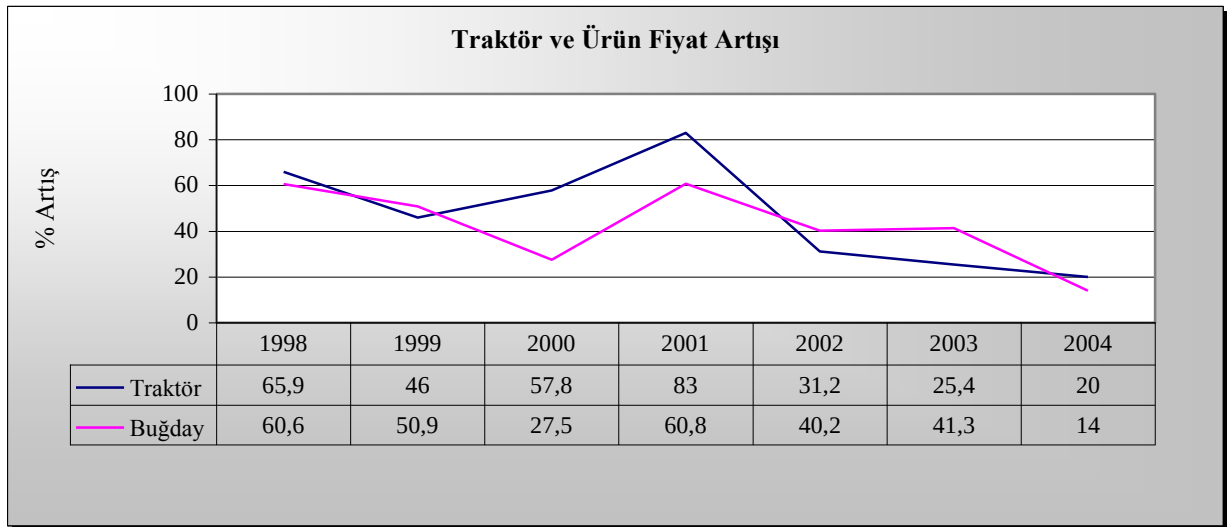
Buğday maliyeti içerisinde %26 paya sahip olan mazot fiyat artış hızının, ürün fiyat artışından yüksek gerçekleştiği, 2003 yılında bu durumun değişerek, mazot fiyat artışının ürün fiyat artışından düşük olduğu, 2004 yılında ise tekrar yükseldiği görülmektedir.

Grafik 13: Gübre ve Buğday Fiyat Artışlarının Karşılaştırılması

Buğday maliyeti içerisinde %18 paya sahip olan buğday üretiminde yoğun olarak kullanılan DAP ve %26 A.Nitrat gübrelerinin fiyat artış hızının ürün fiyat artışlarından fazla olduğu, 2002 yılından itibaren gübre fiyat artışlarının ürün fiyat artışlarının altına düştüğü, 2004 yılında ise aynı olduğu görülmektedir.

Grafik 14: Traktör ve Buğday Fiyat Artışlarının Karşılaştırılması

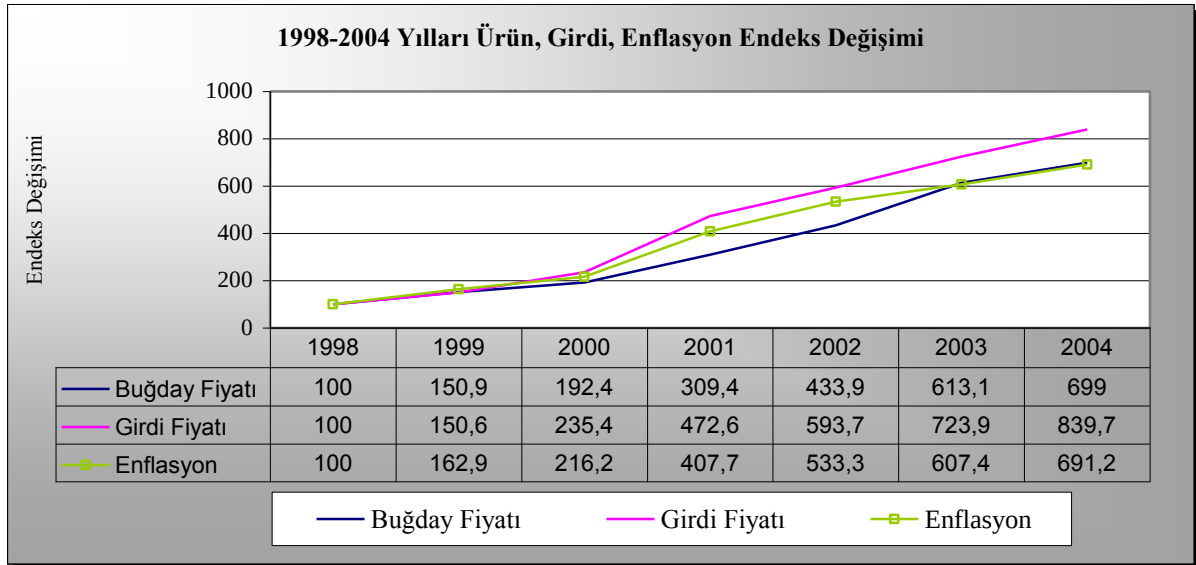
Buğdayın üretim aşamasından hasadına kadar yoğun olarak kullanılan traktör fiyat artışı, özellikle 2000-2002 yıllarında ürün fiyat artışının üzerinde gerçekleşmiş, 2002-2003 yıllarında ürün fiyat artış hızının altında kalmış, 2004 yılında ise tekrar traktör fiyatları buğday fiyatlarından fazla artmıştır.

Tablo 28: Ürün ve Girdi Fiyatlarının Enflasyonla Karşılaştırılması

Yıllar	Buğday Fiyatı		Girdi Fiyatı		Enflasyon	
	Yıllık Değişim	Endeks	Yıllık Değişim	Endeks	Yıllık Değişim	Endeks
1998	60,61	100	43,06	100	54,3	100
1999	50,94	150,94	50,56	150,56	62,9	162,9
2000	27,50	192,4	56,32	235,36	32,7	216,2
2001	60,78	309,4	100,82	472,64	88,6	407,7
2002	40,24	433,9	25,62	593,73	30,8	533,3
2003	41,30	613,1	21,92	723,90	13,9	607,4
2004	14,00	699,0	16,00	839,70	13,8	691,2

Girdi Fiyatları % Artış: Buğday Üretiminde Yoğun Olarak kullanılan 5 girdinin ortalama artışı dikkate alınmıştır.

Ürün fiyatları, girdi fiyatları ve enflasyon artış oranlarını 1998-2004 yılları itibariyle değerlendirdiğimizde, buğday fiyatları 1998 yılına oranla 6,99 kat artarken, girdi fiyatları 8,39 kat, enflasyon oranları ise 6,91 kat artmıştır. Girdi fiyatlarındaki son iki yıldaki artış hızında azalma, girdi fiyatlarının önceki yıllardaki yüksek artışları sebebiyle ürün fiyatları düzeyine inmesine yeterli olamamıştır. Sonuçta girdi fiyatları ürün fiyatları karşısında %20 daha fazla artmıştır.

Grafik 15: 1998-2004 Yılları Ürün, Girdi, Enflasyon Değişim Endeksi

Ürün ve girdi fiyatları ile enflasyon artışının değişim endeksi karşılaştırıldığında, 2002 yılına kadar ürün fiyatlarının, girdi fiyatları ile enflasyon oranlarının altında seyrettiği özellikle 2003 yılında enflasyon oranı üzerinde gerçekleşen ürün fiyat artışı sebebiyle ürün fiyat artışı ile enflasyon artış hızının dengelendiği görülmektedir.

Grafikten de daha net görüldüğü üzere girdi fiyatları enflasyon üzerinde artarken ürün fiyatlarının enflasyon oranlarının altında kalmıştır.

6.4. Üretici Satın Alma Gücündeki Değişim

Buraya kadar yapılan değerlendirmelerden sonra son yedi yılda üreticinin buğday fiyatları ile girdi ve tüketim maddeleri paritesi incelenerek, alım gücündeki değişimler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 29: Üretici Satın Alma Gücü Değişim

Ürünler	Ürün ve Girdi Fiyatları(TL/Kg)			Parite		Alım Gücü % Değişim
	1998	2004	Artış %	1998	2004	
Buğday(An.Kır.Sert) (TMO)	53.000	370.500	599,1			
Girdiler						
Mazot (TL/Lt)	124.700	1.796.000	1340,3	2,35	4,85	-45,97
Gübre(Amonyum Nitrat%26N)	41.500	300.000	622,9	0,78	0,81	-3,7
Gübre (DAP)	87.000	525.000	503,4	1,64	1,42	15,49
Traktör (MF) (*1000 TL/Adet)	3.075.000	25.517.000	729,8	58,02	68,87	-15,7
Tüketim Maddeleri						
Toz Şeker	223.648	2.081.000	830,5	4,22	5,62	-24,91
Sigara (Tekel 2000) (1 Paket)	227.097	3.000.000	1221,0	4,28	8,10	-47,16
Paket Çay	939.606	6.687.058	611,7	17,73	18,05	-1,77
Tüpgaz(12 Kg)	1.655.398	23.750.000	1334,7	31,23	64,10	-51,28

Tablodaki rakamlar, buğday fiyatlarının girdi fiyatları ile tüketim maddeleri karşısında değer kaybettiğini ve alım gücünün %51 lere kadar düştüğünü daha net göstermektedir.

Üretici 1998 yılında 2,35 kg buğday satarak 1 Lt mazot alırken, 2004 yılında 4,85 kg buğday satarak 1 Lt mazot alabilir hale gelmiştir. Yine buğday üretiminin her aşamasında kullanılan traktörü alabilmek için 1998 yılında 58 ton buğday satması gerekir iken, 2004 yılında 69 ton buğday satması gerekmektedir. Üreticinin traktör alım gücü %16 düşmüştür. Verilen girdiler içerisinde alım gücündeki artış DAP gübresinde gerçekleşmiştir. Diğer girdilerdeki artış önemli oranlarda düşerken DAP gübresinde %15 artmıştır. Verilen girdilerdeki ortalama alım gücü %12 düşmüştür.

Buğday üreticisinin tüketim maddeleri alım gücü en çok %51 oranında tüpgaz da düşmüştür. 1998 yılında 31 Kg buğday satarak 12 Kg'lık tüpgaz alan çiftçi 2004 yılında 64 Kg buğday satarak tüpgaz alabilir hale gelmiştir. Tüketim maddelerini alım gücü ortalama %31 oranında düşmüştür.

2005-2006 BUĞDAY PAZARLAMA SEZONU ÜRÜN MALİYET VE FİYAT ANALİZİ

2004-2005 hububat pazarlama sezonu Akdeniz Bölgesinde Mayıs ayı ortalarında ilk hasadın alınmasıyla başlamaktadır. Üretimin başladığı andan itibaren yoğun emek veren üretici, hasadın başlamasıyla birlikte pazarlama dönemi fiyatlarının nasıl oluşacağını ve TMO'nun açıklayacağı fiyatı beklemeye başlamaktadır.

Buğday üretiminde kullanılan girdiler ve bu girdilerin üretim maliyetine olan etkisinin araştırılması amacıyla 9 tarım bölgesinde toplam 225 ilçeden alınan verilerle 2005 yılı Türkiye ortalama buğday üretim maliyeti tespit edilmiştir.

Buğday üretimi için yapılan masraf unsurları mazot, ilaç, gübre, tohum, işçilik masrafları ile tarla kirasından oluşmaktadır. Üretim aşamasında en önemli girdilerden olan motorin, toprak hazırlığı aşamasından, ekim, gübreleme, ilaçlama ve hasada kadar kullanılmaktadır. Motorin en çok birinci sürüm ile hasatta tüketilmekte olup toplam 14 lt olarak tüketilen mazotun %21'i birinci sürümde, %21'i hasatta kullanılmaktadır. Toplam kullanılan Mazot masrafı 2005 yılı için toplam masrafların %26'sını oluşturmaktadır. 2005 yılı mazot fiyat artışı ise litrede %7'dir.

Ziraat Odalarından alınan verilere göre 2005 yılında dekara ortalama tohumluk kullanım masrafı 11.100.000 TL'dir. Tohumluk masrafı toplam masraflar içerisinde %11 pay almaktadır.

2005 yılı gübreleme masrafı 19.510.000 TL ile toplam masraflar içerisinde %18 pay almakta, ilaç masrafı 7.370.000 TL ile %7 pay almaktadır. Bu değerlendirmelere göre üretimde mazot, tohum, gübre ve ilaç masrafı toplam masrafların %62'sini oluşturmaktadır. Geri kalan masrafları ise işçilik, tarla kirası, koruma-taşıma ve faiz oluşturmaktadır.

Masraf Unsurları

	2005 Dekara Gider
1- Tarla Kirası	18.000.000
2- İlk sürüm	12.380.000
3- İkileme	8.390.000
4- Üçleme	6.870.000
5- Tohum Bedeli	11.100.000
6- Ekim	8.620.000
7- Gübre ve gübreleme işçiliği	19.510.000
8- İlaç ve ilaçlama işçiliği	7.370.000
9- Hasat	12.190.000
10- Diğer Masraflar(koruma-taşıma)	7.380.000
Masraflar Toplamı	111.810.000
11- Mas. Top. Faizi %16	17.889.600
12- Genel İdare %3	3.354.300
13- Yan gelir saman	28.000.000
Masraflar Genel Toplamı	105.053.900
14- Dekara verim (Kg.)	260
15- 1 Kg. Dane Maliyeti (TL/Kg.)	404.053
16- 1 Kg Buğday Fiyatı	525.270

2005 yılı masraflar genel toplamı 2004 yılına oranla %22 oranında artarak 105.053.900 TL olmaktadır. 2005 yılı ABD buğday maliyet masrafları ise 2004 yılına oranla % 14 artış göstererek 55.656.272 TL olmuştur. 2004 yılına oranla 10 Kg verim artışı ise maliyetin bir önceki yıla oranla %17 oranında artmasına sebep olmaktadır.

Sonuç olarak 2005 yılı buğday maliyeti 404.000 TL/Kg olarak gerçekleşmiştir.

7.SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemiz tarım sektörünün ve ekonomisinin temel taşlarından birisi olan, ekonomik öneminin yanında sosyal boyutunun da fazlaca önemli olduğunu düşündüğümüz, temel besin maddemiz olan buğdayın incelendiği bu raporda; Ülkemiz ve Dünya’da ki buğdayın üretim, tüketim, piyasa ve üretici boyutunda bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ülkemiz üreticisinin yaklaşık %85 hububat üreticisiyken, nüfusumuzun tamamının tüketici olduğu gerçeğiyle hububat dolayısıyla da buğday stratejik bir öneme sahiptir.

Son yıllarda gerek iç gerekse dış dinamiklerin etkisi tarım sektörüne de yansımış bundan da en çok hububat üreticisi etkilenmiştir. Sektör gelişen dünya koşullarına uyum sağlamak, tüketimimizi üretimimizle karşılamak ve dünya ülkeleri ile rekabet edebilir bir yapıya kavuşmak zorundadır. Bu bağlamda üretimden, pazarlamaya bir dizi sorunlar yumağıyla da karşı karşıyayız. Ülkemiz üreticilerinin %85’ini ilgilendiren bu sorunlar aslında tarımımızın da genel sorunlarıdır.Bu sorunlar ve çözümleri ise kısaca şöyle sıralayabiliriz.

Tarımsal işletme ölçeklerinin küçük üstelik parçalı oluşu özellikle buğday üretiminde teknoloji ve girdilerin ekonomik kullanımını daha fazla engellemekte ve üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Bu nedenle öncelikle arazi toplulaştırma çalışmalarına önem verilmelidir. Uzun vadede ise arazilerin parçalanmasının önlenmesi için AB ülkelerinde olduğu bir arazi ofisi kurulmalı ve işletmenin tarımsal faaliyette bulunana devrinde arazi ofisleri yardımcı olmalıdır.

Ayrıca girdi ve teknolojinin daha etkin kullanılmasında örgütlenme de son derece önemlidir. Üreticilerin üretimden pazarlamaya kadar birlikte hareket etmeleri sadece girdi kullanımında değil pazarlamada da üstünlük sağlayacaktır. Ülkemizde pek çok örgütlenme modeli bulunmaktadır (kooperatifler, dernekler vs.). Son çıkarılan Üretici Birlikleri Kanunu’ da buna bir örnektir. Ancak üreticilerin üretimden pazarlamaya kadar olan aşamada örgütlenmesinde alt yapıyı oluşturmaya kadar desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu arada üreticinin tek meslek örgütü olan Ziraat Odaları şu an olduğu gibi örgütlü yapı içindede üreticinin hak ve menfaatini korumaya onlara teknik anlamda da destek olmaya devam edecektir.

AB’ye uyum sürecinde, tarım sektöründe de oldukça yoğun çalışmalar ve yeniden yapılanmalar söz konusu. Bu sürece hazırlanırken anahtar kelimemiz rekabet olmalıdır. Bu da verim, kalite ve üretimle mümkün olacaktır. Buğday üretim miktarımız nüfus artış hızının gerisinde kalmıştır. Ekim alanlarımızın sınırına gelmiş olmamız üretimdeki artışı bundan sonra ancak verim artışı ile sağlayabileceğimizi göstermektedir. Verim artışı için öncelikle sertifikalı tohumluk kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir. 2004 Yılında uygulanan kilograma 50.000 TL’lik destek, 2005’de dekara 3YTL uygulanacak olan destek umut verici olmakla birlikte, üreticinin sertifikalı tohumluğa ulaşması için tohumluk dağıtım bayilerinin daha fazla olması gerekmektedir. Bunun tohumlukta çeşit yenilemesine gidilmesi gerekmektedir. Bunun için yeni ıslah ve çeşit çalışmalarına hız verilmelidir.

Verimi etkileyen bir diğer faktör ise sulamadır. AB’de verimin yüksek olmasının bir sebebi de AB ülkelerinin aldığı yağış miktarı ile doğru orantılıdır. Ülkemizde ise buğday ekim alanlarını yaklaşık %50’si kıraç arazilerdir. Bu arazilerde yıllık yağış miktarı da oldukça düşüktür. Türkiye ortalama verimi 202-223 Kg/da arasında değişmektedir. Bununla birlikte sulanan alanlarda 700 Kg/da ürün alınabildiğini bilmekteyiz. Bu sebeple sulanabilecek alanların bir an önce sulamaya açılması gerekmektedir.

Verim ve kaliteyi etkileyen diğer unsurlar ise bilinçli gübre ve ilaç kullanımı. Ülkemizde ilaç ve gübre kullanımı AB üreticisi ile kıyaslanamayacak kadar düşüktür. AB ülkelerinde Ülkemize göre İngiltere’de 3,3, Fransa’da 2,8 İtalya’da 2,6, Almanya’da ise 2,4 katı fazla gübre kullanılmaktadır. Bilinçli ve zamanında girdi kullanmak çok önemlidir. Bilgi artırılması

için çiftçi eğitim faaliyetlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Zamanında ve yeterli miktarda gübre kullanımı ise Çiftçinin finans durumu ve gübrenin üretim maliyeti içindeki payı ile yakından ilgilidir. TZOB'nin yaptığı ürün maliyet çalışmalarına gübre'nin maliyet içindeki oranı yaklaşık %18'dir. Ortalama verime baktığımızda bizden çok da farklı olmayan ABD üreticisinin bizden fazla kazanmasının en önemli sebeplerinden birisi de üretim maliyetinin düşük olmasıdır. ABD üreticisi ile üretim maliyetleri karşılaştırıldığında Üreticimiz gübre masrafı ABD'den %34,6 daha fazladır. Bu sebeple üretim maliyetlerimizi azaltabilmemiz için Şubat ayında açıklanan tarım paketinde belirtildiği üzere üretimin vazgeçilmez unsuru olan gübrede vergi oranlarının düşürülmesinin bir an önce gerçekleşmesi gerekmektedir.

Zirai Mücadele ilaçlarının zamanında ve etkin kullanımı da kalite ve verim açısından oldukça önemlidir. Burada, yıllarca Devlet tarafından yapılan süne mücadelesinin öneminden de bahsetmek gerekiyor. Bilindiği üzere uçakla mücadelenin çevreye olan zararı ve daha masraflı olması; Tarım ve Köyişleri Bakanlığının önderliğinde Ziraat Odalarının desteği ile yer aletlerine geçilmiştir. Geçen sezon süne mücadelesinde oldukça önemli başarıda elde edilmiştir. Bakanlığın bu konudaki yeni bir projesiyle çevreye zarar vermeyen kimyasalların kullanılmadığı biyolojik mücadelenin pilot uygulaması da Gaziantep'de başlamıştır. Kaliteyi etkileyen ve üreticilerimizi mağduriyetine sebep olan bu zararlı ile mücadelede başarı sağlanması açısından Birliğimiz ve Odalarımızda Bakanlığımıza destek vermektedir.

Ülkemizdeki en büyük kalite sorunu ise makarnalık buğdayda yaşanmaktadır. Yanlış üretim teknikleri makarnalık buğdayda kalitenin düşmesine sebep olmaktadır. Bunun en büyük sebebi ise kaliteye esas bir fiyatlandırma sisteminin olmamasıdır. Üreticiler daha fazla verim almak için kaliteden ödün verdiklerinde daha fazla kazandıklarını beyan etmekte. Kaliteli buğdayın fiyat farkı olması üretimdeki bu aksaklıklarında önüne geçecektir.

Buğday daha öncede belirtildiği üzere 2001 yılına kadar destekleme kapsamında olan bir üründü. 2001 yılında destekleme alımlarının bırakılması ülkede ekonomik istikrarsızlık, serbest piyasada oluşan fiyatların o yıllarda üretici aleyhine işlemesi, TMO'nun kendi bünyesinde bir fiyat açıklaması ve alımlarını düşürmesi, bu arada girdi fiyatlarındaki artış üretici satın alma gücünde büyük düşüşlere sebep olmuştur. 1998 yılına göre üretici satın alma gücünün %51 oranında azaldığı gözlenmiştir.

Özellikle hububatta dünyanın gelişmiş ülkelerinde dahi kamu müdahalesi olmadan pazarlama yapılmamaktadır. Böylelikle üreticilerin geliri müdahale alımları ve stoklarıyla garanti altına alınmaktadır. Bu güne kadar ülkemizde pazarlamada destekleme alımı yapan 2001 sonrasında piyasada garantör görevini üstlenen TMO yeni bir yapılanma sürecindedir. Sadece TMO değil borsaların geliştirilmesi, lisanlı depoların kurulması için yasal zeminin oluşturulması gibi yeni oluşumlarda hububat piyasaları yeni bir yön kazanmıştır. Ancak bu yeni oluşumlarla ilgili pek çok soru işareti ve bu süreçten olumsuz etkilenerek üretimden vazgeçmek üzere olan bir üretici kitlesi bulunmaktadır.

Türkiye 1999 sonrası istikrar programlarıyla yönetilirken, desteklemem alımlarını kaldırmış, stokların azaltılması ve hububatta en güçlü yapımız olan TMO'nun küçülmesi yönünde bir takım anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmaların şartları yerine getirilmiştir. TMO o yıllarda müdahale alımı bırakmış stoklarını azaltmak için alımlarını düşürmüş ve 300ü aşkın sabit işyerinden sadece 203 sabit işyeri kalmıştır.

Diğer taraftan uyumla mükellef olduğumuz AB'de halen ağırlığı hissettiren ve üretici gelir istikrarının garantisi olan müdahale kuruluşları bulunmakta ve TMO bu arada müdahale kurumuna dönüşmek üzere yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu arada küçülme politikasına da AB müdahale kurumlarının yaygın alım merkezlerinin ve kendi depolarının olmadığı savı öne sürülmektedir. Oysa AB ülkelerinde çok güçlü üretici organizasyonları ve

onların depolarının yanında yaygın olarak özel depolar kullanılmaktadır. AB müdahale kurumları müdahale alımları sırasın bu organizasyonları kullanmaktadır.

Türkiye bu güne kadar depolama açığını TMO'nun kapatması sonucu böyle bir yapılanma içine girmemiştir. Şu anda gerek üretici örgütlenmesinde gerekse lisanslı depoların kurulmasına ilişkin yasal zeminler oluşturulmuş olsa dahi bu yapıların piyasa içinde yerlerini almaları zaman alacaktır. TMO'nun bu oluşumları beklemeden küçülme politikası doğru değildir.

Ürün İhtisas borsalarının oluşturulması yönündeki çalışmalarda devam etmekte alt yapısı yeterli olan 25 borsa'da ise ürünün salon satışları yapılmaktadır. Yine borsaların geliştirilmesine yönelik yapılanma 1998'de Dünya Bankasının bir projesi olarak gündeme gelmiştir. Modeli aldığımız ABD'de borsa sistemi oldukça gelişmiştir. Ancak uyumla yükümlü olduğumuz AB'de borsa sistemi gelişmemiş hatta bazı ülkelerde hiç borsa bulunmamaktadır. Bilindiği üzere AB uzun vadede müdahale fiyatları açıklanmakta fiyat düşüşlerinde müdahale alımları yapılmaktadır, böyle bir yapılanmada borsaların gelişmesi de mümkün değildir. AB'ye uyum sürecinde olan Türkiye bu oluşumlarda bir ikilem arasındadır.

Yine 10 Şubat'ta yürürlüğe giren Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'da ABD'nin üreticilerin finansman ihtiyacını karşılamak ve ürün pazarlama sezonun uzatmak amacıyla kullandığı bir araçtır.

Türkiye üreticilerinin %85'ini ilgilendiren hububatta, bu yeni yapılanmalar çerçevesinde üreticilerin gelir istikrarını koruyacak, tarımsal yapısına uygun bir piyasa düzenini kurmak zorundadır.

Bu düzen içinde öncelikle üretim maliyetlerinin düşürülmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda da mazot ve gübre'ye beklenen desteğin bir an önce açıklanması gerekmektedir. Bu arada TMO alt yapısı gelişen borsalarda üretici ve devlet adına fiyat düşüşlerinden üreticiyi korumak için garantör görevine devam edip alım yaparken, üreticilerin ürün pazarlama yönünde örgütlenmeleri desteklenmelidir. Kurulacak olan tarım ürünleri lisanslı depolarında ülkemiz koşulları ve işletme yapıları göz önüne alınarak depoya kabul edilecek ürün miktarları belirlenmelidir. Ürünü satmayarak depoya teslim eden üreticilerin hasat sonrası finans ihtiyacını karşılamak üzere Tarımın Finansmanını sağlayacak bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Bu arada TMO küçülme politikasından vazgeçerek alım yerlerini tekrar açmalı ve borsaların olmadığı yerlerde üreticilerin toplayıcıların eline bırakılmasını önlemelidir.

TMO'nun vadeli alım yapması da ürün fiyatları üzerinde oldukça olumsuz etki yapmaktadır. TMO ürün alımlarını peşin yapmalı ve uyguladığı baremler sonucu fiyat kırmalarını sezona göre değerlendirmelidir.

KAYNAKLAR

1-DİE, 2001 Tarımsal Yapı ve Üretim

2-DİE, 2003 Tarımsal Yapı ve Üretim

3-Ögüt, HAŞİM, ABD'nin 2002 Tarım Kanunu Çerçevesinde Öngörülen Desteklemem Programları., Eylül 2002

4- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, II. Tarım Şurası Çalışma Belgesi, 29 Kasım-01 Aralık 2004, ANKARA

- 5-TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası, Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi., 3-7 Ocak 2005, ANKARA
- 6-TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası, AB Genişleme Sürecinde Türkiye, tarımsal ve Kırsal Politikalar, 8-9 Ocak 2003, ANKARA
- 7- TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası, Tarım e mühendislik, Sayı:69-70-71.,2004
- 8- TMO, 2004 Yılı Hububat Raporu
- 9- TOBB, Ticaret Borsaları 2002 Yılı Faaliyetleri, Mayıs 2003
- 10-TZOB Buğday Raporu 2003,2004
- 11-TZOB Zirai İktisadi Rapor 1995-1996.,1997-1998.,199-2000.,2001-2002., ANKARA
- 12-www.europa.eu.int
- 13-www.fabri.iastate.edu
- 14-www.fao.org
- 15- www.ktb.org.tr
- 16-www.polatliborsa.org.tr
- 17- www.igeme.gov.tr
- 18- www.tarim.gov.tr
- 19- www.tmo.gov.tr
- 20-www.ers.usda.gov
- 21- www.zmo.org.tr